

EUROPOS KOMISIJA

Europos struktūriniai ir investicijų fondai

Komisijai ir valstybėms narėms skirtos gairės dėl bendrosios valdymo ir kontrolės sistemų vertinimo valstybėse narėse metodikos

IŠLYGA DĖL TEISINĖS ATSAKOMYBĖS APRIBOJIMO

„Tai Komisijos tarnybų parengtas darbinis dokumentas. Jame, vadovaujantis galiojančiais ES teisės aktais, kolegoms ir institucijoms, dalyvaujantiems vykdant Europos struktūrinių ir investicijų fondų priežiūrą, kontrolę ir jų paramos įgyvendinimą, pateikiamos šios srities ES taisyklių aiškinimo ir taikymo techninės gairės. Komisijos tarnybos siekia išaiškinti minėtas taisykles, kad būtų lengviau įgyvendinti veiksmų programą ir parengti gerosios patirties sklaidą. Tačiau šiomis gairėmis nedaromas poveikis Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo aiškinimo ar Komisijos sprendimų priėmimo praktikai.“

Turinys

AKRONIMŲ IR SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	3
1. Pagrindiniai faktai	4
1.1. Teisės aktų nuorodos	4
1.2. Gairių tikslas	4
2. Gairės	5
2.1. Pagrindiniai reikalavimai ir vertinimo kriterijai	5
2.2. Vertinimo etapai.....	5
I priedas. Pagrindiniai reikalavimai ir vertinimo kriterijai	10
1. Su vadovaujančiąja institucija ir jos tarpine (-ėmis) institucija (-omis) susiję pagrindiniai reikalavimai	10
1 pagrindinis reikalavimas. Tinkamas funkcijų atskyrimas ir tinkamos ataskaitų teikimo ir stebėsenos sistemos, jeigu atsakinga institucija užduotis paveda atlikti kitam subjektui.....	10
2 pagrindinis reikalavimas. Tinkama veiksmų atranka	10
3 pagrindinis reikalavimas. Tinkama informacija paramos gavėjams.....	11
4 pagrindinis reikalavimas. Tinkami valdymo patikrinimai.....	12
5 pagrindinis reikalavimas. Įdiegta veiksminga sistema, kad būtų saugomi visi su išlaidomis ir auditu susiję dokumentai ir taip užtikrinama tinkama audito seka.....	13
6 pagrindinis reikalavimas. Patikima stebėsenos, vertinimo, finansų valdymo, tikrinimo ir audito tikslais naudojamų duomenų rinkimo, registravimo ir saugojimo sistema, įskaitant sąsajas su elektroninio keitimosi duomenimis su paramos gavėjais sistemomis	13
7 pagrindinis reikalavimas. Veiksmingas proporcingų kovos su sukčiavimu priemonių įgyvendinimas	14
8 pagrindinis reikalavimas. Tinkamos valdymo pareiškimo ir galutinių audito ataskaitų bei atliktų kontrolės veiksmų metinės santraukos rengimo procedūros	15
2. Su tvirtinančiąja institucija ir jos tarpine (-ėmis) institucija (-omis) susiję pagrindiniai reikalavimai	15
9 pagrindinis reikalavimas. Tinkamas funkcijų atskyrimas ir tinkama ataskaitų teikimo ir stebėsenos sistema, jeigu atsakinga institucija užduotis paveda atlikti kitai institucijai	15
10 pagrindinis reikalavimas. Tinkamos mokėjimo prašymų rengimo ir teikimo procedūros	16
11 pagrindinis reikalavimas. Saugomi tinkami deklaruotų išlaidų ir atitinkamo viešojo įnašo kompiuteriniai duomenys.....	16

12 pagrindinis reikalavimas. Tinkama ir išsami susigražintinių, susigražintų ir anuliuotų sumų apskaita.....	17
13 pagrindinis reikalavimas. Tinkamos sąskaitų rengimo ir jų išsamumo, tikslumo ir teisingumo tvirtinimo procedūros	17
3. Su audito institucija susiję pagrindiniai reikalavimai.....	18
14 pagrindinis reikalavimas. Tinkamas funkcijų atskyrimas ir tinkamos sistemos, skirtos užtikrinti, kad pagal programos audito strategiją auditą atliekantis bet kuris kitas subjektas būtų funkcinio požiūriu nepriklausomas tiek, kiek reikia, ir atsižvelgtų į tarptautiniu mastu pripažintus audito standartus.....	18
15 pagrindinis reikalavimas. Tinkamas sistemų auditas	18
16 pagrindinis reikalavimas. Tinkamas veiksmų auditas	19
17 pagrindinis reikalavimas. Tinkamas sąskaitų auditas.....	20
18 pagrindinis reikalavimas. Tinkamos patikimos audito nuomonės teikimo ir metinės kontrolės ataskaitos rengimo procedūros	21
II priedas. Pagrindinio reikalavimo įvykdymo vertinimas pagal vertinimo kriterijus ir instituciją	22
III priedas. Bendra išvada dėl valdymo ir kontrolės sistemos.....	29
IV priedas. Lentelė, kurioje pagrindiniai reikalavimai susieti su paskyrimo kriterijais	30

AKRONIMŲ IR SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

AI	Audito institucija
MKA	Metinė kontrolės ataskaita
Audito įstaiga	Įstaiga, atliekanti auditus prižiūrint AI, kaip numatyta Bendrųjų nuostatų reglamento 127 straipsnio 2 dalyje
TVI	Tvirtinančioji institucija
CCI	<i>Code Commun d'Identification</i> (kiekvienai programai Komisijos priskiriamas nuorodos numeris)
KDR	2014 m. kovo 3 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) Nr. 480/2014, kuriuo papildomas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013 ¹
BNR	Bendrųjų nuostatų reglamentas (2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013) ²
ESI fondai	ESI fondai – tai visi Europos struktūriniai ir investicijų fondai. Šios gairės taikomos visiems fondams, išskyrus Europos žemės ūkio fondą kaimo plėtrai (EŽŪFKP)
ETB	Europos teritorinis bendradarbiavimas
Finansinis reglamentas	Finansinis reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 ³
TI	Tarpinė institucija
VI	Vadovaujančioji institucija
VKS	Valdymo ir kontrolės sistema

¹ http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.138.01.0005.01.LIT

² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R1303>

³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1416480945454&uri=CELEX:32012R0966>

1. PAGRINDINIAI FAKTAI

1.1. Teisės aktų nuorodos

Reglamentas	Straipsniai
Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013 Bendrujų nuostatų reglamentas (toliau – BNR)	Ketvirtosios dalies I antraštinė dalis. Valdymas ir kontrolė

1.2. Gairių tikslas

Šių gairių tikslas – pateikti praktinę priemonę, kuri padėtų auditoriams vertinti valstybių narių įdiegtų ESI fondų (išskyrus EŽŪFKP) programoms skirtų VKS veikimą.

Jose remiamasi 2007–2013 m. laikotarpiu galiojusiomis gairėmis ir darbo grupės, kurią sudaro darbuotojai iš Komisijos Regioninės ir miestų politikos GD, Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties GD ir Jūrų reikalų ir žuvininkystės GD audito tarnybų, išvadomis, kad būtų sukurta etaloninė sistema, kuria siekiama:

- paaiškinti pagrindinius taikytinus reikalavimus (žr. BNR ir KDR);
- paaiškinti kiekvienam iš pagrindinių reikalavimų taikytinus vertinimo kriterijus;
- pateikti gaires, kuriose paaiškinta, kaip daryti išvadas dėl kiekvieno pagrindinio reikalavimo kiekvienoje institucijoje;
- pateikti gaires, kuriose paaiškinta, kaip padaryti bendrą išvadą dėl programos arba grupės programų VKS (arba sistemos dalies) atsižvelgiant į visus esamus riziką mažinančius veiksmus ir kompensuojamąsias kontrolės priemones.

Taigi, siekiant užtikrinti objektyvumą, nuoseklumą ir skaidrumą valdymo ir kontrolės sistemų atitikties pagrindiniams teisės aktų reikalavimams vertinimo srityje, gairės visų pirma skirtos pirmiau minėtų Komisijos tarnybų audito direktoratams ir audito institucijoms. Šiose gairėse aprašytais vertinimo etapais nustatoma metodika, kurią reikia taikyti atliekant sistemų auditus. Audito institucijų prašoma šiomis gairėmis naudotis atliekant vadovaujančiųjų, tvirtinančiųjų ir tarpinių institucijų sistemų auditus arba prižiūrint kitų susijusių audito įstaigų darbą, kad audito rezultatai būtų nuoseklūs ir kad įvairių kontrolės grandžių auditoriai galėtų remtis vieni kitų darbu.

Gairių skirsnis apie audito institucijų veikimo vertinimą pirmiausia skirtas Komisijos audito tarnyboms, bet audito institucijos juo taip pat gali naudotis vertindamos ir (arba) prižiūradamos kitų audito įstaigų darbą vertinant VKS arba kaip pačios institucijos atliekamo vertinimo priemonę, kad užtikrintų savo audito procedūrų atitiktį Komisijos lūkesčiams.

Tačiau vadovaujančiosioms ir tvirtinančiosioms institucijoms ir jų tarpinėms institucijoms primygtinai rekomenduojama taip pat prireikus atsižvelgti į šį gairių dokumentą ir naudotis juo kaip pačios institucijos atliekamo vertinimo priemone.

Šiose gairėse visų galimų atvejų aptarti neįmanoma. Tikrinant kiekvieno audito kokybę turi būti užtikrinama, kad bendra išvada dėl sistemos būtų pagrįsta ir kad teikiama audito nuomonė atitiktų audito išvadas, būtų tinkamai motyvuota ir pagrįsta dokumentais.

Prie gairių pridedami keturi priedai: I priede pateikti pagrindiniai reikalavimai ir kiekvienam pagrindiniam reikalavimui taikomi atitinkami vertinimo kriterijai; II ir III prieduose pateiktos suvestinės lentelės, kurias turėtų naudoti auditoriai ir pagal kurias turėtų būti parengta bendra

nuomonė, ar sistema atitinka pagrindinius 2014–2020 m. laikotarpio teisės aktų reikalavimus; IV priede pateikta lentelė, kurioje pagrindiniai reikalavimai susieti su paskyrimo kriterijais.

2. GAIRĖS

2.1. Pagrindiniai reikalavimai ir vertinimo kriterijai

18 VKS taikomų pagrindinių reikalavimų ir šių sistemų veikimo vertinimo kriterijai pateikti I priede.

Jie taikomi:

1. vadovaujančiajai institucijai ir visoms tarpinėms institucijoms, kurioms perduotos tam tikros funkcijos (8 pagrindiniai reikalavimai, apimantys 36 vertinimo kriterijus);
2. tvirtinančiajai institucijai ir visoms tarpinėms institucijoms, kurioms perduotos tam tikros funkcijos (5 pagrindiniai reikalavimai, apimantys 18 vertinimo kriterijų);
3. audito institucijai ir visoms audito įstaigoms, atliekančioms auditą jos vardu (5 pagrindiniai reikalavimai, apimantys 27 vertinimo kriterijus).

Apibūdinti kiekvieno pagrindinio reikalavimo vertinimo kriterijai. Jeigu šie kriterijai netenkinami, vadinasi, sistema turi trūkumų, ir yra pavojus, kad Komisijai bus patvirtintos netinkamos finansuoti išlaidos, o valstybei narei bus atlyginta per didelė išlaidų suma.

2.2. Vertinimo etapai

VKS vertinimas atliekamas pagal šią schemą:

1	Vertinimo kriterijai
2	Išvada dėl pagrindinių reikalavimų įvykdymo pagal vertinimo kriterijus
3	Išvada dėl kiekvienos institucijos (vadovaujančiosios, tvirtinančiosios, audito institucijų)
4	Bendra išvada

Reikia pabrėžti, kad, siekiant užtikrinti audito rezultatų nuoseklumą, visais vertinimo proceso etapais labai svarbi profesinė auditoriaus nuomonė ir veiksminga kokybės kontrolė.

Siekiant gauti aukšto lygio užtikrinimą ir pareikšti nuomonę dėl VKS veikimo, reikėtų atlikti sistemų auditą, taip pat patikrinti pagrindinėse institucijose taikomų pagrindinių kontrolės priemonių atitiktį. Kaip taikomos pagrindinės kontrolės priemonės, turėtų būti tikrinama keliuose projektuose vadovaujančiosios ir tvirtinančiosios institucijų, jų tarpinių institucijų ir audito institucijos lygmenimis.

Tvirtinančiosios institucijos ir jos tarpinių institucijų taikomų kontrolės priemonių tikrinimu taip pat gali būti prisidedama prie sąskaitų audito (žr. KDR 29 straipsnio 3 dalį).

Kokią metodiką taikyti atrenkant tikrintinų kontrolės priemonių imtį (pavyzdžiui, imties atranka pagal tam tikras savybes arba subjektyvi atranka), turėtų nuspręsti audito institucija (valstybėse narėse) arba Komisija. Jeigu įgyvendinant veiksmus pagal tą pačią programą

veikia daug tarpinių institucijų, pagrindinėms kontrolės priemonėms patikrinti gali būti atrinkta atitinkama jų imtis. Tarpinių institucijų imtis turėtų būti atrinkta remiantis atitinkamu rizikos vertinimu, atsižvelgiant į tokius aspektus kaip tarpinių institucijų vykdomų veiksmų rizikos profilis, lėšų dydis, sudėtingumas ir (arba) veiksmų novatoriškumas, organizacinės struktūros pokyčiai, darbuotojų kompetencija ir t. t. Bet kuriuo atveju auditorius savo audito ataskaitoje pagal audito standartus apibrėžia audito apimtį ir ar audito išvada taikoma visai sistemai ar tik jos daliai.

Metodika, taikoma nustatant kontrolės priemonių tikrinimo imties dydį, turėtų atitikti tarptautiniu mastu pripažintus audito standartus (pvz., Tarptautinės aukščiausiųjų audito institucijų organizacijos (INTOSAI), Tarptautinės buhalterijų federacijos (IFAC), Vidaus auditorių instituto (VAI).

Šių patikrinimų rezultatai kartu su kitais kokybiniais elementais ir audito procedūromis sudaro vertinimo pagrindą.

Taigi kiekviename etape auditoriai turėtų padaryti išvadas remdamiesi toliau nurodytomis kategorijomis (t. y. pirmiausia pagal kiekvieną vertinimo kriterijų, paskui – pagal kiekvieną pagrindinį reikalavimą ir kiekvienai institucijai, o galiausiai – padaryti bendrą išvadą dėl VKS):

- 1 kategorija. **Veikia gerai. Tobulinti nereikia arba reikia tik minimaliai patobulinti.** Trūkumų nėra arba nustatyti tik nedideli trūkumai. Šie trūkumai neturi poveikio arba turi nedidelį poveikį tam, kaip vykdomi vertinami pagrindiniai reikalavimai ir (arba) kaip veikia institucijos ir (arba) sistema.
- 2 kategorija. **Veikia. Reikia šiek tiek patobulinti.** Nustatyta tam tikrų trūkumų. Šie trūkumai turi vidutinį poveikį tam, kaip vykdomi vertinami pagrindiniai reikalavimai ir (arba) kaip veikia institucijos ir (arba) sistema. Parengtos rekomendacijos, ką turi įgyvendinti audituojama institucija.
- 3 kategorija. **Veikia iš dalies. Reikia iš esmės tobulinti.** Nustatyti dideli trūkumai, dėl kurių fondams kyla pažeidimų rizika. Jie turi didelį poveikį tam, kaip vykdomi pagrindiniai reikalavimai ir (arba) veikia institucijos ir (arba) sistema.
- 4 kategorija. **Iš esmės neveikia.** Nustatyta daug didelių ir (arba) plačiai paplitusių trūkumų, dėl kurių fondams kyla pažeidimų rizika. Poveikis tam, kaip veiksmingai vykdomi vertinami pagrindiniai reikalavimai ir (arba) veikia institucijos ir (arba) sistema, yra didelis – jie beveik arba visiškai nevykdomi ir neveikia.

II ir III priedai skirti šiam vertinimo procesui palengvinti – juose paaiškintas kiekvienas etapas.

2.2.1. Vertinimo kriterijai

Pirmajame etape vertinami kiekvieno pagrindinio reikalavimo vertinimo kriterijai, nustatant, kurią iš pirmiau minėtų keturių kategorijų kiekvienas audituojamos veiksmų programos vertinimo kriterijus geriausiai atitinka.

Kad kiekvienas kriterijus būtų įvertintas skaidriai ir objektyviai, turėtų būti naudojama II priedo lentelė.

Svarbu pabrėžti, kad nustatydami, kurią kategoriją kiekvienas vertinimo kriterijus geriausiai atitinka, auditoriai turėtų vadovautis savo profesine nuomone ir atsižvelgti į visus kitus turimus audito įrodymus, kurie taip pat turėtų būti analizuojami. Šie audito įrodymai gali apimti visus sukauptus audito duomenis, įskaitant informaciją, gautą susipažinus su sistemos aprašais, audito nuomone apie paskyrimą ir ataskaita, procedūrų vadovais, VKS veikimu, taip pat iš apklausų ar pokalbių su institucijų, kurios dalyvauja VKS, darbuotojais gauta informacija.

2.2.2. Išvada dėl kiekvieno pagrindinio reikalavimo

Antrajame etape parengiama išvada dėl pagrindinių reikalavimų įvykdymo, remiantis anksčiau, 1 etape, pagal vertinimo kriterijus atliktu vertinimu. Iš esmės, vertinant, kaip vykdomi pagrindiniai reikalavimai, lemiamą reikšmę turi bendras poveikis užtikrinimo lygiui. Taigi šiuo atveju reikia atsakyti į tokius klausimus:

- kokį poveikį turės konkretaus vertinimo kriterijaus arba pagrindinio reikalavimo neįvykdymas arba dalinis įvykdymas, nustatant klaidas ir pažeidimus, taip pat valdymo ir kontrolės sistemai?
- ar dėl neįvykdyto reikalavimo padidėja tikimybė, kad nebus užkirstas kelias netinkamų finansuoti ar neteisėtų išlaidų deklaravimui, jos nebus nustatytos ir (arba) tinkamai ištaisytos?

Toliau pateikiama pavyzdžių, kokie galimi šio etapo rezultatai (po to, kai atliekamas pagrindinių kontrolės priemonių ir kitų kokybinių elementų tikrinimas):

- jeigu vienas arba daugiau vertinimo kriterijų priskiriami 3 arba 4 kategorijai, auditorius gali pagrįstai daryti išvadą, kad ir vertinant, kaip vykdomas pagrindinis reikalavimas, nebūtų galima rinktis 1 ir veikiausiai 2 kategorijos;
- jeigu dauguma vertinimo kriterijų priskiriami tai pačiai kategorijai, auditorius gali pagrįstai daryti išvadą, kad ir vertinant, kaip vykdomas pagrindinis reikalavimas, galima rinktis tą pačią kategoriją;
- Paprastai pagrindinio reikalavimo vykdymo negalima įvertinti palankiau nei blogiausias vertinimo kriterijaus įvertinimas, galima išimtis tik šių vertinimo kriterijų atveju:

Vadovaujančioji institucija

2.3. Visos gautos paraiškos registruojamos. Paraiškos registruojamos jas gavus, kiekvienam pareiškėjui išsiunčiamas gavimo patvirtinimas, o duomenys apie kiekvienos paraiškos tvirtinimo būklę – saugomi.

2.5. Sprendimus dėl paraiškų ir projektų patvirtinimo arba atmetimo turėtų priimti atitinkamas asmuo arba institucija, o apie rezultatus turėtų būti pranešta raštu, aiškiai nurodant priežastis, kodėl paraiška patvirtinta arba atmesta. Turėtų būti skelbiama informacija apie skundų pateikimo tvarką ir su tuo susijusius sprendimus.

5.3. Įdiegtos procedūros, kuriomis užtikrinama, kad visi dokumentai, reikalingi tinkamai audito sekai užtikrinti, būtų saugomi pagal BNR 140 straipsnio reikalavimus, t. y. reikalavimus dėl galimybės susipažinti su dokumentais.

Tvirtinančioji institucija

11.3. Tinkama audito seka užtikrinama kompiuterine forma registruojant ir saugant kiekvieno veiksmo apskaitos duomenis, taip pat užtikrinama, kad ji apimtų visus duomenis, reikalingus mokėjimo prašymams ir sąskaitoms parengti. Tvirtinančiosios institucijos audito seka turėtų būti tokia, kad būtų galima Komisijai deklaruotas išlaidas sutikrinti su išlaidų suvestinėmis, gautomis iš vadovaujančiosios institucijos arba tarpinės institucijos.

13.5. Turėtų būti įdiegtos tinkamos procedūros, kuriomis būtų užtikrinama, kad pagal Finansinio reglamento 59 straipsnio 5 dalies a punkto reikalavimus ES biudžeto vykdymo ataskaitos Komisijai būtų teikiamos laiku.

Audito institucija

18.5. Finansinių metų metinė kontrolės ataskaita ir audito nuomonė turėtų būti rengiamos dėl visų su pagal ETB tikslą įgyvendinamomis programomis susijusių valstybių narių.

Darydami išvadas, auditoriai vadovausis savo profesine nuomone ir atsižvelgs į visus riziką

mažinančius veiksnius. Tinkami audito įrodymai turi būti pateikti ir įtraukti į audito bylą.

2.2.3. Išvada dėl kiekvienos institucijos

Trečiajame etape, remiantis kiekvieno pagrindinio reikalavimo priskyrimu tam tikrai kategorijai, atliktu 2 etape, parengiama išvada dėl kiekvienos institucijos. Reikėtų naudoti II ir III priedus. II priede pateikiama vertinimo pagal kiekvieną pagrindinį reikalavimą, siekiant padaryti išvadą dėl kiekvienos institucijos, procedūra, o III priede, t. y. suvestinėje lentelėje, išvada dėl kiekvienos institucijos susiejama su bendra išvada dėl sistemos (sąsaja su 4 etapu).

Visų galimų kiekvienos institucijos pagrindinių reikalavimų vertinimo derinių numatyti neįmanoma. Tačiau galima pateikti tokias gaires:

1. Kiekvieno pagrindinio reikalavimo vykdymas institucijoje turi būti vertinamas atskirai nuo kitų pagrindinių reikalavimų vykdymo toje pačioje institucijoje. Tai reiškia, kad nepakankamo vieno pagrindinių reikalavimų vykdymo vienoje institucijoje negalima kompensuoti geru kito pagrindinio reikalavimo vykdymu toje pačioje institucijoje. Galimybė kompensuoti vieną kontrolės priemonę kita gali būti svarstoma tik atliekant bendrą sistemos vertinimą (4 etapas).
2. Kai kurie pagrindiniai reikalavimai turi esminės svarbos išlaidų teisėtumui ir tvarkingumui ir tinkamam atitinkamos institucijos darbui. BNR 2 straipsnio 39 dalyje apibrėžti didelių trūkumų nustatymo kriterijai nustatyti KDR 30 straipsnyje ir taikomi:
 - vadovaujančiajai institucijai: 2 (veiksmų atranka), 4 (valdymo patikrinimai) ir 5 (visų su išlaidomis ir auditu susijusių dokumentų audito seka) pagrindiniai reikalavimai;
 - tvirtinančiajai institucijai: 13 (metinių sąskaitų rengimas ir tvirtinimas) pagrindinis reikalavimas;
 - audito institucijai: 15 (sistemų auditas), 16 (veiksmų auditas) ir 18 (patikimos audito nuomonės teikimas ir metinės kontrolės ataskaitos rengimas) pagrindiniai reikalavimai.
3. Jeigu vertinimas, kaip vykdomi septyni svarbiausi pagrindiniai reikalavimai, nurodyti 2 punkte, priskiriamas 1 arba 2 kategorijai, tai teigiamai veikia bendrą išvadą.
4. Jeigu vertinimas, kaip vykdomas vienas iš svarbiausių 2 punkte nurodytų pagrindinių reikalavimų arba du ar daugiau kitų institucijai taikomų pagrindinių reikalavimų, priskiriamas 3 arba 4 kategorijai, šios institucijos bendras vertinimas negali būti aukštesnis nei 3 ar 4 kategorijos. Kitaip tariant, jeigu atitinkama institucija nepakankamai gerai vykdo vieną svarbiausių pagrindinių reikalavimų, to negalima kompensuoti vertinimo, kaip vykdomi kiti pagrindiniai reikalavimai, priskyrimu aukštesnei kategorijai.
5. Jeigu tam tikros funkcijos perduotos tarpinėms institucijoms, reikia smulkiau suskirstyti II ir III priedus, taikant tuos pačius kriterijus, kaip ir vadovaujančiajai ir (arba) tvirtinančiajai institucijoms, kad būtų galima padaryti išvadą dėl tarpinių institucijų, o ja remiantis – bendrą išvadą dėl vadovaujančios arba tvirtinančios institucijos.

Vertindami šių gairių III priedo lentelėje pateiktą bendrą išvadą, auditoriai turėtų vadovautis savo profesine nuomone, kad padarytų tinkamą išvadą dėl kiekvienos institucijos.

2.2.4. Bendra išvada

Šiame galutiniame etape auditoriai susieja išvadą dėl kiekvienos institucijos ir bendrą išvadą dėl programos VKS nustatydami riziką mažinančius veiksnius ir kompensuojamąsias

kontrolės priemonės, kurios gali būti taikomos vienoje institucijoje ir kurios veiksmingai mažina bendros VKS riziką.

Pavyzdžiui, jeigu auditorius padaro išvadą, kad tvirtinančiosios institucijos atliekami tikrinimai yra nepakankamai nuodugnūs arba nepakankamai veiksmingi, bet vadovaujančiosios institucijos (arba, jei funkcijos buvo perduotos, tarpinės institucijos) atliekami valdymo patikrinimai yra geros kokybės ir veiksmingi, tai gali sumažinti riziką, kad Komisijai bus patvirtintos ir pateiktos netinkamos finansuoti išlaidos. Primenama, kad 4 pagrindinis reikalavimas (valdymo patikrinimai) tebėra svarbiausia ir pirmiausiai taikoma VKS apsaugos nuo pažeidimų priemonė. Taigi, siekiant įvertinti riziką, kad Komisija atlygins netinkamas finansuoti išlaidas, labai svarbu nustatyti, ar tinkamai vykdomas šis pagrindinis reikalavimas. Svarbu pabrėžti, kad pirmiau turi būti gauta įrodymų, jog tokios kontrolės priemonės tinkamai veikia, ir tik tada jas galima vertinti kaip riziką mažinantį veiksnių ar kompensuojamąją kontrolės priemonę. Kitas riziką mažinančio veiksnio pavyzdys, prieš pateikiant audito nuomonę, galėtų būti įgyvendintas veiksmų planas, kuriuo iš esmės patobulinta valdymo ir kontrolės sistema (kad ateityje būtų išvengta panašių pažeidimų) ir ištaisyti pagrindiniai pažeidimai, kurie anksčiau, atliekant atrankinius patikrinimus arba valdymo patikrinimus, nebuvo pastebėti (anksčiau deklaruotų išlaidų finansinės pataisos).

Auditorius nustato su operacijų tvarkingumu susijusios likutinės rizikos lygį ir galiausiai parengia bendrą išvadą, kaip sistema atitinka teisės aktų pagrindinius reikalavimus. Reikėtų naudotis III priedu.

1. Siekiant užtikrinti visų procedūros etapų rezultatų nuoseklumą, bendram sistemos vertinimui atlikti naudojamos tos pačios kategorijos, kaip ir vertinant, kaip vykdomi atskiri pagrindiniai reikalavimai ir kaip veikia institucijos.
2. Prieš nustatydamas su tvarkingumu susijusios likutinės rizikos lygį, auditorius privalo atsižvelgti į tai, ar yra riziką mažinančių veiksnių, kaip nurodyta pirmiau.

Bendra išvada dėl VKS sudaro pagrindą, kuriuo remiantis nustatomas užtikrinimo lygis ir pasiklovimo veiksmų auditais lygis. Rengdamas metinę kontrolės ataskaitą ir remdamasis jos išvadomis dėl VKS bei veiksmų ir sąskaitų auditų rezultatais, auditorius gali parengti audito nuomonę dėl programos ir prireikus rekomenduoti, kokių tolesnių veiksmų reikia imtis.

Be to, šio audito rezultatais turėtų naudotis valstybės narės, įgyvendindamos BNR 124 straipsnio 5 dalies nuostatas dėl įpareigojimo stebėti, kaip laikomasi paskyrimo kriterijų. Šiam darbui palengvinti IV priede pateikta lentelė, kurioje paskyrimo kriterijai susieti su atitinkamais pagrindiniais reikalavimais.

I PRIEDAS. PAGRINDINIAI REIKALAVIMAI IR VERTINIMO KRITERIJAI

Šiame priede, atsižvelgiant į galiojančiuose teisės aktuose, taikomuose 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu, nustatytus būtinuosius reikalavimus, apibrėžiami pagrindiniai VKS elementai ir vertinimo kriterijai. Pagal institucijas suskirstyti pagrindiniai elementai – tai svarbiausi elementai, apibrėžti siekiant padėti užtikrinti išlaidų teisėtumą ir tvarkingumą, taip pat veiksmų, įtrauktų į programas, remiamas pagal BNR iš ESI fondų (išskyrus EŽŪFKP), realumą.

1. Su vadovaujančiąja institucija ir jos tarpine (-ėmis) institucija (-omis) susiję pagrindiniai reikalavimai

1 pagrindinis reikalavimas. Tinkamas funkcijų atskyrimas ir tinkamos ataskaitų teikimo ir stebėsenos sistemos, jeigu atsakinga institucija užduotis paveda atlikti kitam subjektui

(BNR 72 straipsnio a, b, e ir h punktai, 122 straipsnio 2 dalis, 123 straipsnio 1 ir 6 dalys, 125 straipsnio 1 dalis)

Vertinimo kriterijai

1.1. Funkcijos aiškiai apibūdintos ir paskirstytos (organizacinė struktūra, preliminarus pareigybių skaičius, reikalinga kvalifikacija ir patirtis, pareigybių aprašymai), taip pat sudarytas oficialus dokumentais įformintas susitarimas, kuriame aiškiai nustatytos užduotys, kurias vadovaujančioji institucija paveda tarpinei (-ėms) institucijai (-oms).

1.2. Atsižvelgiant į atitinkamų programų skaičių, dydį ir sudėtingumą, taip pat, jeigu yra, atitinkamus susitarimus dėl užsakomųjų paslaugų, skirtinguose vadovaujančiosios institucijos ir tarpinių institucijų lygmenyse ir skirtingoms funkcijoms atlikti yra pakankamai reikiama kompetenciją turinčių darbuotojų.

1.3. Funkcijų atskyrimo principo, jeigu taikytina, laikomasi vadovaujančiosios institucijos viduje, ypač jeigu valstybė narė nusprendė tvirtinimo funkciją išlaikyti toje pačioje, kaip ir vadovaujančiosios institucijos, administracinėje struktūroje, taip pat tarp vadovaujančiosios institucijos ir kitų institucijų, kurios dalyvauja VKS (tvirtinančiosios institucijos arba jos tarpinių institucijų, audito institucijos ar kitų audito įstaigų).

1.4. Įdiegtos išsamios ir tinkamos procedūros ir vadovai, kurie prireikus atnaujinami ir apima visas pagrindines vadovaujančiosios institucijos ir tarpinių institucijų veiklos rūšis, įskaitant ataskaitų apie pažeidimus teikimo ir jų stebėsenos, taip pat neteisėtai išmokėtų sumų susigrąžinimo procedūras.

1.5. Tarpinei (-ėms) institucijai (-oms) perduotų užduočių vykdymui stebėti ir prižiūrėti taikant atitinkamus ataskaitų teikimo mechanizmus nustatytos tinkamos procedūros ir taisyklės (tarpinės institucijos metodikos peržiūra, reguliarus tarpinės institucijos pateikiamų rezultatų tikrinimas, taip pat, jeigu galima, pakartotinis tarpinės institucijos atlikto darbo auditas naudojant imtis).

1.6. Atsižvelgiant į proporcingumo principą, yra sistema, kuria užtikrinama, kad prireikus, ypač įvykus svarbiems veiklos ar valdymo ir kontrolės struktūrų pokyčiams, būtų atliekamas atitinkamas rizikos valdymo vertinimas.

2 pagrindinis reikalavimas. Tinkama veiksmų atranka

(BNR 72 straipsnio c punktas, 125 straipsnio 3 dalis)

Vertinimo kriterijai

2.1. Vadovaujančioji institucija stebėsenos komitetui patvirtinti parengė atitinkamas toliau nurodytas atrankos procedūras ir kriterijus:

- a. kurie padeda užtikrinti, kad veiksmas būtų prisidėta siekiant atitinkamo prioriteto konkrečių tikslų ir rezultatų;
- b. kurie yra nediskriminuojantys ir skaidrūs;
- c. kuriais atsižvelgiama į BNR 7 ir 8 straipsniuose išdėstytas vyrų ir moterų lygybės skatinimo nuostatas ir tvaraus vystymosi principus.

2.2. Skelbiami kvietimai teikti paraiškas⁴.

Kvietimai teikti paraiškas reklamuojami, kad apie juos sužinotų visi galimi paramos gavėjai, ir juose aiškiai aprašyta taikoma atrankos procedūra ir paramos gavėjų teisės ir pareigos.

2.3. Visos gautos paraiškos registruojamos³.

Paraiškos registruojamos jas gavus, kiekvienam pareiškėjui išsiunčiamas gavimo patvirtinimas, o duomenys apie kiekvienos paraiškos tvirtinimo būklę – saugomi.

2.4. Visos paraiškos arba projektai vertinami pagal taikomus kriterijus.

Vertinimas atliekamas nuosekliai ir nediskriminuojant. Taikomi kriterijai ir balai atitinka stebėsenos komiteto patvirtintus ir kvietime teikti paraiškas nurodytus kriterijus ir balus.

Vertindama paraiškas arba projektus, vadovaujančioji institucija užtikrina, kad vertintojai turėtų reikiamą kompetenciją ir būtų nepriklausomi.

Taip pat vadovaujančioji institucija turėtų konkrečiai ištirti šiuos aspektus:

- a. ar atrinktas veiksmas atitinka atitinkamo fondo arba fondų aprėptį ir gali būti priskirtas intervencijos kategorijai;
- b. ar paramos gavėjas turi administracinių, finansinių ir veiklos pajėgumų įvykdyti su finansavimo suteikimu susijusias sąlygas;
- c. jeigu veiksmą pradėta vykdyti prieš pateikiant finansavimo paraišką, ar buvo laikomasi veiksmui taikytinos teisės;
- d. ar veiksmas, kurie buvo atrinkti fondų paramai gauti, neapima veiklos, įtrauktos į veiksmus, kuriems buvo arba turėjo būti taikoma lėšų susigrąžinimo procedūra dėl to, kad gamybinės veiklos vieta buvo pakeista perkeliant ją už programos įgyvendinimo teritorijos ribų.

Visi šio vertinimo etapai turėtų būti tinkamai įforminti dokumentais.

2.5. Sprendimus dėl paraiškų ar projektų patvirtinimo arba atmetimo turėtų priimti atitinkamai įgaliotas asmuo iš atsakingos paskirtosios institucijos, o apie rezultatus kandidatui turėtų būti pranešta raštu, pateikiant juos sutartyje arba sprendime (arba lygiaverčiame dokumente) ir aiškiai nurodant priežastis, dėl kurių paraiška patvirtinta arba atmesta. Turėtų būti skelbiama informacija apie skundų pateikimo tvarką ir su tuo susijusius sprendimus.

3 pagrindinis reikalavimas. Tinkama informacija paramos gavėjams

(BNR 125 straipsnio 3 dalies c punktas)

Vertinimo kriterijai

⁴ Netaikoma tais atvejais, kai ES lėšos tam tikriems nacionaliniams, regioniniams arba vietos projektams skiriamos tiesiogiai.

3.1. Veiksmingas paramos gavėjų informavimas apie jų teises ir pareigas, ypač apie programai nustatytas nacionalines išlaidų tinkamumo finansuoti taisykles, taikomas ES išlaidų tinkamumo finansuoti taisykles, paramai kiekvienam veiksmui gauti nustatytas specialias sąlygas, taikomas produktams, kurie bus tiekiami, arba paslaugoms, kurios bus teikiamos įgyvendinant veiksmus, finansavimo planą, įvykdymo terminą, reikalavimus dėl atskiros apskaitos arba tinkamų apskaitos kodų, informaciją, kurią reikia saugoti ir teikti. Reikalavimai dėl informavimo ir viešinimo taip pat turėtų būti aiškiai išdėstyti ir apie juos turėtų būti informuojama.

3.2. Programai nustatytos aiškios ir vienareikšmės nacionalinės išlaidų tinkamumo finansuoti taisyklės.

3.3. Parengta strategija, kaip užtikrinti, kad paramos gavėjams būtų suteikta galimybė susipažinti su reikiama informacija ir kad jie gautų tinkamus nurodymus (lankstinukai, brošiūros, seminarai, praktiniai seminarai, svetainės ir t. t.).

4 pagrindinis reikalavimas. Tinkami valdymo patikrinimai

(BNR 72 straipsnio c ir h punktai, 125 straipsnio 4 dalies a punktas, 5 ir 6 dalys)

Vertinimo kriterijai

4.1. Valdymo patikrinimai apima šiuos aspektus:

- a. kiekvienos paramos gavėjų pateiktos paraiškos atlyginti išlaidas administracinę patikrą: vadovaujančioji institucija arba jos tarpinė (-ės) institucija (-os) prieš patvirtindamos turėtų atlikti visų paramos gavėjų pateiktų paraiškų atlyginti išlaidas administracinę patikrą, kartu turėtų būti tikrinamas ir pats prašymas, ir pridėti patvirtinamieji dokumentai. Kiek ir kokios rūšies patvirtinamųjų dokumentų paramos gavėjų turi būti paprašyta pateikti patikrinimui atlikti, nustatoma remiantis kiekvienos rūšies bylos ar paramos gavėjo rizikos vertinimu;
- b. projektui gerokai įsibėgėjus, vadovaujančioji institucija ir jos tarpinė (-ės) institucija (-os) turėtų atlikti veiksmų patikrinimus vietoje: tikrinama ir fizinė, ir finansinė pažanga (pvz., mokymo priemonių atveju).

4.2. Vadovaujančioji institucija arba jos tarpinė (-ės) institucija (-os) gali atlikti atskirų veiksmų patikrinimus vietoje naudodamos imtis. Patikrinimų vietoje dažnis ir aprėptis turėtų būti proporcingi veiksmui skirtai viešosios paramos sumai ir rizikos lygiui, nustatytam vadovaujančiajai institucijai arba jos tarpinei (-ėms) institucijai (-oms) atliekant administracines patikras ir audito institucijai atliekant visos VKS auditus. Įrašuose turėtų būti aprašytas taikytas imties atrankos metodas, nurodyti atrinkti veiksmai ir pateikta atliktų patikrinimų išvadų ir nustatytų pažeidimų apžvalga.

4.3. Kad būtų galima nustatyti visus reikšmingus neteisingos informacijos atvejus, valdymo patikrinimams atlikti turėtų būti parengtos ir taikomos rašytinės procedūros ir išsamūs patikros lapai. Tai reiškia, kad patikros lapuose turėtų būti bent šie tikrinimo punktai:

- a. paraiškų atlyginti išlaidas teisingumas;
- b. tinkamumo finansuoti laikotarpis;
- c. atitiktis patvirtintam projektui;
- d. atitiktis patvirtintai finansavimo normai (jeigu taikytina);
- e. atitinkamų tinkamumo finansuoti taisyklių ir ES bei nacionalinių viešųjų pirkimų, valstybės pagalbos, aplinkos apsaugos, finansinių priemonių, tvaraus vystymosi, viešumo, lygių galimybių reikalavimų ir nediskriminavimo taisyklių laikymasis;

- f. projekto realumas, įskaitant fizinę produktų tiekimo ar paslaugų teikimo pažangą, dotacijos sutarties sąlygų laikymasis ir atitiktis produkto ir rezultato rodikliams;
- g. deklaruotos išlaidos, taip pat įvairių išlaidų punktų audito seka ir jos reikalavimų laikymasis;
- h. kalbant apie veiksmus, už kuriuos atlyginamos tinkamos finansuoti faktiškai patirtos išlaidos, atskira apskaitos sistema arba tinkamas visų su veiksmu susijusių operacijų apskaitos kodas. Taikant šią atskirą apskaitos sistemą arba naudojant tinkamus apskaitos kodus, galima tikrinti: 1) ar teisingai paskirstomos tik iš dalies su bendrai finansuojamu veiksmu susijusios išlaidos, 2) tam tikro pobūdžio išlaidas, kurios laikomos tinkamomis finansuoti tik iki tam tikros ribos arba tik kaip kitų išlaidų dalis.

4.4. Turėtų būti saugomi šie duomenys:

- a. apie administracinius patikrinimus ir patikrinimus vietoje, taip pat apie atliktą darbą ir gautus rezultatus;
- b. apie veiksmus, kurių imtasi atsižvelgiant į nustatytus faktus.

Šie įrašai – tai patvirtinamieji dokumentai ir metinei santraukai, kurią turi parengti vadovaujančioji institucija, skirta informacija.

4.5. Įdiegtos vadovaujančiosios institucijos patvirtintos procedūros, kuriomis užtikrinama, kad tvirtinančioji institucija gautų visą reikalingą informaciją apie visus atvirtinimo tikslais atliktus patikrinimus.

Į atitinkamų finansinių metų sąskaitas įtrauktų išlaidų valdymo patikrinimai turėtų būti atliekami laiku.

5 pagrindinis reikalavimas. Įdiegta veiksminga sistema, kad būtų saugomi visi su išlaidomis ir auditu susiję dokumentai ir taip užtikrinama tinkama audito seka

(BNR 72 straipsnio g punktas, 122 straipsnio 3 dalis, 140 straipsnis, 125 straipsnio 4 dalies d punktas, 125 straipsnio 8 dalis)

Vertinimo kriterijai

5.1. Išsamūs veiksmų apskaitos duomenys ir patvirtinamieji dokumentai saugomi atitinkamu valdymo lygmeniu (pvz., veiksmo techninės specifikacijos ir finansinis planas, ataskaitos apie produktų ir rezultatų siekimo pažangą ir stebėsenos ataskaitos, dokumentai, susiję su paraiškų teikimo, vertinimo, atrankos, dotacijų patvirtinimo, konkursų ir sutarčių sudarymo procedūromis, taip pat bendrai finansuojamų produktų ir paslaugų tikrinimo ataskaitos) ir juose pateikiama KDR 25 straipsnio 1 dalyje nurodyta informacija. Apskaitos sistema suteikia galimybę nustatyti susijusius paramos gavėjus ir kitus subjektus, taip pat pagrįsti mokėjimus.

5.2. Vadovaujančioji institucija saugo institucijų, saugančių su išlaidomis ir auditais susijusius patvirtinamuosius dokumentus, tapatybės ir vietos duomenis. Tai apima visus tinkamai audito sekai užtikrinti reikalingus dokumentus, kurie paramos gavėjų ir atitinkamų institucijų elektroninio keitimosi duomenimis, kaip nurodyta BNR 122 straipsnio 3 dalyje, atveju gali būti pateikti elektronine forma.

5.3. Įdiegtos procedūros, kuriomis užtikrinama, kad visi dokumentai, reikalingi tinkamai audito sekai užtikrinti, būtų saugomi pagal BNR 140 straipsnio reikalavimus, t. y. reikalavimus dėl galimybės susipažinti su dokumentais.

6 pagrindinis reikalavimas. Patikima stebėsenos, vertinimo, finansų valdymo, tikrinimo ir audito tikslais naudojamų duomenų rinkimo, registravimo ir saugojimo sistema, įskaitant sąsajas su elektroninio keitimosi duomenimis su paramos gavėjais sistemomis

(BNR 72 straipsnio d punktas, 112 straipsnio 3 dalis, 122 straipsnio 3 dalis, 125 straipsnio

2 dalies a, d ir e punktai, 125 straipsnio 4 dalies d punktas ir 8 dalis, 140 straipsnis)

Vertinimo kriterijai

6.1. Įdiegta kompiuterizuota sistema, galinti rinkti, registruoti ir saugoti KDR III priede nustatytus duomenis apie kiekvieną veiksmą, įskaitant vadovaujančiosios institucijos pagal BNR 125 straipsnio 2 dalies a punktą teikiamus duomenis apie rodiklius ir orientyrus ir duomenis, susijusius su programos pažanga siekiant jos tikslų.

Jeigu veiksmas remiamas iš ESF, turėtų būti įtraukti duomenys apie atskirus dalyvius ir, kai tinkama, rodiklių duomenys, išskaidyti pagal lytį.

6.2. Įdiegtos tinkamos procedūros, kad duomenis būtų galima sujungti, kai to reikia vertinimui, auditui atlikti, taip pat tikrinant Komisijai pateiktus mokėjimo prašymus ir sąskaitas, metines santraukas, metines įgyvendinimo ir galutines ataskaitas, taip pat finansinių duomenų ataskaitas.

6.3. Įdiegtos tinkamos procedūros, kuriomis užtikrinami:

- a. šios kompiuterizuotos programos saugumas ir techninė priežiūra, duomenų vientisumas laikantis tarptautiniu mastu pripažintų standartų, pvz., ISO/IEC 27001:2013 ir ISO/IEC 27002:2013, duomenų konfidencialumas, siuntėjo tapatumo nustatymas ir dokumentų bei duomenų saugojimas, visų pirma pagal BNR 122 straipsnio 3 dalį, 125 straipsnio 4 dalies d punktą ir 8 dalį ir 140 straipsnį;
- b. asmenų apsauga tvarkant asmens duomenis.

7 pagrindinis reikalavimas. Veiksmingas proporcingų kovos su sukčiavimu priemonių įgyvendinimas

(BNR 72 straipsnio h punktas, 122 straipsnio 2 dalis, 125 straipsnio 4 dalies c punktas)

Vertinimo kriterijai

7.1. Prieš pradėdant įgyvendinti programas, vadovaujančiosios institucijos atlieka su pagrindiniais programų įgyvendinimo procesais susijusios sukčiavimo rizikos poveikio ir tikimybės vertinimą. Sukčiavimo rizikos vertinimą geriausia būtų atlikti kasmet arba kas antrus metus, atsižvelgiant į rizikos lygį. Sukčiavimo rizikos vertinimo rezultatus turėtų patvirtinti vadovaujančiosios institucijos vyresnioji vadovybė.

7.2. Kovos su sukčiavimu priemonės pagrįstos keturiais pagrindiniais kovos su sukčiavimu ciklo elementais: sukčiavimo prevencija, pažeidimų nustatymu, ištaisymu ir baudžiamuoju persekiojimu.

7.3. Siekiant sumažinti likutinę sukčiavimo riziką iki priimtino lygio, taikomos tinkamos ir proporcingos, konkrečioms atvejams pritaikytos prevencijos priemonės (pvz., misijos tikslas, elgesio kodeksas, deramas vadovybės požiūris (angl. *tone from the top communication*), pareigų paskirstymas, mokymo ir informuotumo didinimo veiksmai, duomenų analizė ir naujausia informacija apie sukčiavimo pavojaus ženklus ir sukčiavimo rodiklius).

7.4. Nustatytos ir veiksmingai įgyvendinamos tinkamos pavojaus ženklų nustatymo priemonės.

7.5. Nustatytos tinkamos nustačius įtariamą sukčiavimo atvejį taikomos priemonės, kuriomis užtikrinami aiškūs ataskaitų apie įtarimus sukčiavimu ir kontrolės trūkumus teikimo mechanizmai, taip pat deramas veiksmų koordinavimas su valstybės narės audito institucija, kompetentingomis tyrimų institucijomis, Komisija ir Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (OLAF).

7.6. Įdiegtos tinkamos įtariamų sukčiavimo atvejų nagrinėjimo ir susijusio sukčiaujant išleistų ES lėšų susigrąžinimo procedūros.

7.7. Įdiegtos tolesnių veiksmų procedūros, kad būtų galima tikrinti bet kokius su galimu arba faktiniu sukčiavimu susijusius procesus, procedūras ar kontrolės priemones ir gautą informaciją panaudoti atliekant kitą sukčiavimo rizikos vertinimo peržiūrą.

8 pagrindinis reikalavimas. Tinkamos valdymo pareiškimo ir galutinių audito ataskaitų bei atliktų kontrolės veiksmų metinės santraukos rengimo procedūros

(BNR 125 straipsnio 4 dalies e punktas)

Vertinimo kriterijai

8.1. Metinei santraukai parengti įdiegtos tinkamos procedūros, kuriomis užtikrinama:

- a. tinkama visų atitinkamų institucijų atliktų kiekvienos programos auditų ir taikytų kontrolės priemonių peržiūra ir atitinkamų tolesnių veiksmų įgyvendinimas, įskaitant vadovaujančiosios institucijos arba tarpinių institucijų jos vardu atliktus valdymo patikrinimus, audito institucijos arba jos pavedimu atliktus auditus ir ES auditus;
- b. nustatytų sistemų klaidų ir trūkumų pobūdžio bei masto analizė ir tolesni veiksmai, kurių imamasi šiems trūkumams ištaisyti (taisomieji veiksmai, kurių imtasi ar planuojama imtis);
- c. prevencinių ir taisomųjų veiksmų įgyvendinimas nustačius sisteminės klaidas.

8.2. Valdymo pareiškimas turėtų būti pagrįstas metine santrauka ir parengtas pagal atitinkamame Komisijos įgyvendinimo reglamente nustatytą modelį.

8.3. Darbas, atliktas rengiant metinę santrauką ir valdymo pareiškimą, turėtų būti tinkamai pagrįstas dokumentais.

8.4. Metinė santrauka ir valdymo pareiškimas, taip pat visi atitinkami patvirtinamieji dokumentai ir informacija laiku pateikiami audito institucijai, kad ši juos įvertintų. Šiuo tikslu nustatyti tinkami vidaus terminai.

2. Su tvirtinančiąja institucija ir jos tarpine (-ėmis) institucija (-omis) susiję pagrindiniai reikalavimai

9 pagrindinis reikalavimas. Tinkamas funkcijų atskyrimas ir tinkama ataskaitų teikimo ir stebėsenos sistema, jeigu atsakinga institucija užduotis paveda atlikti kitai institucijai
(BNR 72 straipsnio a, b ir e punktai, 123 straipsnio 2 ir 6 dalys, 126 straipsnis)

Vertinimo kriterijai

Turėtų būti įvykdyti toliau pateikti reikalavimai.

9.1. Funkcijos aiškiai apibūdintos ir paskirstytos (organizacinė struktūra, preliminarus pareigybių skaičius, reikalinga kvalifikacija ir (arba) patirtis, pareigybių aprašymai), taip pat turėtų būti sudarytas oficialus dokumentais įformintas susitarimas, kuriame būtų aiškiai nustatytos užduotys, kurias tvirtinančioji institucija paveda tarpinėms institucijoms.

9.2. Atsižvelgiant į atitinkamų programų skaičių, dydį ir sudėtingumą, taip pat, jeigu yra, atitinkamus susitarimus dėl užsakomųjų paslaugų, skirtinguose tvirtinančiosios institucijos lygmenyse ir skirtingoms funkcijoms atlikti yra pakankamai tinkamos kvalifikacijos žmogiškųjų išteklių.

9.3. Funkcijų atskyrimo principo, jeigu taikytina, laikomasi tvirtinančiosios institucijos viduje, ypač jeigu valstybė narė nusprendė tvirtinimo funkciją išlaikyti toje pačioje, kaip ir vadovaujančiosios institucijos, administracinėje struktūroje, taip pat tarp tvirtinančiosios institucijos ir kitų institucijų, kurios dalyvauja VKS (vadovaujančiosios institucijos ir jos tarpinių institucijų, audito institucijos ir kitų audito įstaigų).

9.4. Parengtos išsamios ir tinkamos procedūros ir vadovai, kurie prireikus atnaujinami ir apima visas pagrindines tvirtinančiosios institucijos ir tarpinių institucijų veiklos rūšis, įskaitant ataskaitų apie pažeidimus (pažeidimus, apie kuriuos pranešė tarpinės institucijos arba kuriuos nustatė tvirtinančioji institucija) teikimo ir jų stebėsenos, taip pat neteisėtai išmokėtų sumų susigrąžinimo procedūras.

9.5. Tarpinei (-ėms) institucijai (-oms) perduotų užduočių vykdymui stebėti ir prižiūrėti taikant tinkamus ataskaitų teikimo mechanizmus nustatytos tinkamos procedūros ir taisyklės (tarpinės institucijos metodikos peržiūra, reguliarius tarpinės institucijos teikiamų rezultatų tikrinimas, taip pat, jeigu galima, pakartotinis tarpinės institucijos atlikto darbo auditas naudojant imtis).

9.6. Atsižvelgiant į proporcingumo principą, yra sistema, kuria užtikrinama, kad prireikus, ypač įvykus svarbiems veiklos ir (arba) valdymo ir kontrolės struktūrų pokyčiams, būtų atliekamas atitinkamas rizikos valdymo vertinimas.

10 pagrindinis reikalavimas. Tinkamos mokėjimo prašymų rengimo ir teikimo procedūros

(BNR 126 straipsnio a, e ir f punktai)

Vertinimo kriterijai

10.1. Įdiegtos tinkamos procedūros, kuriomis prireikus užtikrinama, kad tvirtinančioji institucija gautų ir atsižvelgtų į tinkamą vadovaujančiosios institucijos ir (arba) jos tarpinės (-ių) institucijos (-ų) teikiamą informaciją apie atliktus pirmojo lygmens valdymo patikrinimus ir audito institucijos arba jos pavedimu atliktų auditų rezultatus.

- a. Siekiant užtikrinti, kad reikalinga informacija būtų teikiama nuolat ir laiku, suderintos procedūros dokumentuose turėtų būti aiškiai nurodyta konkreti tvirtinimo procedūrai reikalinga informacija, kurią turėtų pateikti vadovaujančioji ir audito institucijos.
- b. Užtikrinama, kad tvirtinimo tikslais tvirtinančioji institucija gautų visus būtinius patvirtinamuosius dokumentus, įskaitant atnaujintą informaciją apie vadovaujančiosios institucijos ir jos tarpinių institucijų atliktų pirmojo lygmens valdymo patikrinimų rezultatus ir audito institucijos arba ES institucijų audito ataskaitas.
- c. Prieš parengiant Komisijai skirtą išlaidų deklaraciją, užtikrinama, kad būtų sistemingai ir laiku atliekama ir dokumentais pagrindžiama vadovaujančiosios institucijos ir jos tarpinės (-ių) institucijos (-ų) parengtų įgyvendinimo pažangos ataskaitų peržiūra, įskaitant pirmojo lygmens valdymo patikrinimų rezultatų peržiūrą.
- d. Prieš parengiant Komisijai skirtą išlaidų deklaraciją, užtikrinama sisteminga, laiku atliekama ir dokumentais pagrindžiama visų gautų atitinkamų audito ataskaitų peržiūra ir atsižvelgiama į audito rezultatus.
- e. Užtikrinama, kad į pirmojo lygmens patikrinimų ir audito ataskaitų nagrinėjimo rezultatus būtų tinkamai atsižvelgta rengiant išvadą, ar yra pakankamas pagrindas tvirtinti, kad tvirtinamos išlaidos yra teisėtos ir tvarkingos.

10.2. Rašytinėse procedūrose visam tvirtinimo procesui turėtų būti nustatyti išsamūs patikrinimai, aiškios pareigos ir darbų srautas, įskaitant tinkamą patvirtinimą laikantis „keturių akių principo“ ir tvirtinančiosios institucijos vykdomą priežiūrą, kaip jos tarpinė (-ės) institucija (-os) prisideda prie šio tvirtinimo proceso.

11 pagrindinis reikalavimas. Saugomi tinkami deklaruotų išlaidų ir atitinkamo viešojo įnašo kompiuteriniai duomenys

(BNR 126 straipsnio d ir g punktai)

Vertinimo kriterijai

11.1. Kompiuterine forma saugomi tinkami Komisijai deklaruotų išlaidų apskaitos duomenys.

11.2. Įdiegtos tinkamos procedūros, skirtos tikslams ir išsamiesiems vadovaujančiosios institucijos tvirtinti pateiktų išlaidų kompiuteriniams duomenims, įskaitant atitinkamą paramos gavėjams išmokėtą viešąjį įnašą, išsaugoti.

11.3. Tinkama audito seka užtikrinama kompiuterine forma registruojant ir saugant kiekvieno veiksmo apskaitos duomenis, taip pat užtikrinama, kad ji apimtų visus duomenis, reikalingus mokėjimo prašymams ir sąskaitoms parengti. Tvirtinančiosios institucijos audito seka turėtų būti tokia, kad būtų galima Komisijai deklaruotas išlaidas sutikrinti su išlaidų suvestinėmis, gautomis iš vadovaujančiosios ir tarpinių institucijų.

12 pagrindinis reikalavimas. Tinkama ir išsami susigrąžintinių, susigrąžintų ir anuliuotų sumų apskaita

(BNR 72 straipsnio h punktas, 137 straipsnio 1 dalies b punktas, 137 straipsnio 2 dalis)

Vertinimo kriterijai

12.1. Įdiegtos tinkamos ir veiksmingos procedūros, kuriomis siekiama išsaugoti tikslus ir išsamius duomenis apie sumas, anuliuotas ir susigrąžintas per finansinius metus, finansinių metų pabaigoje susigrąžintinas sumas ir pagal BNR 72 straipsnio h punktą ir 137 straipsnio 1 dalies b punktą atliktus susigrąžinimus, ir užtikrinama, kad sąskaitose nurodytos nesusigrąžinamos sumos atitiktų į apskaitos sistemas įtrauktas sumas.

12.2. Atitinkami apskaitos duomenys saugomi kaip įrodymai, kad išlaidos neįtrauktos į sąskaitas pagal BNR 137 straipsnio 2 dalį, jeigu taikytina, ir kad visos reikiamos pataisos atsispindi atitinkamų finansinių metų sąskaitose.

13 pagrindinis reikalavimas. Tinkamos sąskaitų rengimo ir jų išsamumo, tikslumo ir teisingumo tvirtinimo procedūros

(BNR 72 straipsnio h punktas, 126 straipsnio b, c ir h punktai ir 137 straipsnis, Finansinio reglamento 59 straipsnio 5 dalies a punktas)⁵

Vertinimo kriterijai

13.1. Turėtų būti įdiegtos tinkamos sąskaitų rengimo ir jų išsamumo, tikslumo ir teisingumo tvirtinimo procedūros, kuriomis užtikrinama, kad į sąskaitas įtrauktos išlaidos atitiktų taikytiną teisę ir būtų patirtos vykdant veiksmus, atrinktus finansuoti pagal programai taikytinus kriterijus.

13.2. Įdiegtos procedūros, skirtos užtikrinti, kad į sąskaitas įtrauktos išlaidos atitiktų tarpinius mokėjimus, deklaruotus finansiniais metais ištaisius visas kanceliarines klaidas, išskaičiavus visas atitinkamais finansiniais metais per valdymo patikrinimus ir auditus nustatytas netinkamas finansuoti ir anuliuotas arba susigrąžintas sumas ir laikinai anuliuotus išlaidas, kurių tinkamumas finansuoti rengiant sąskaitas tebėra vertinamas.

13.3. Įdiegtos tinkamos procedūros, skirtos užtikrinti, kad sąskaitose būtų tinkamai nurodytos susigrąžintos, susigrąžintinos, ankstesniuose tarpinio mokėjimo prašymuose anuliuotos ir nesusigrąžinamos sumos. Pagal šią procedūrą turėtų būti vedama susigrąžintinių sumų ir sumų, anuliuotų panaikinus dalį veiksmui skirtos paramos arba visą paramą, apskaita.

⁵ Jeigu taikytina, taip pat reikėtų atsižvelgti į gaires dėl sąskaitų.

Susigražintos sumos išmokamos iki programos vykdymo pabaigos, išskaitant jas iš kitos išlaidų ataskaitos.

13.4. Sąskaitos laiku pateikiamos vadovaujančiajai institucijai, kad ši galėtų pasinaudoti jose pateikta informacija, ir audito institucijai, kad ši galėtų atlikti jų vertinimą. Šiuo tikslu nustatyti tinkami vidaus terminai.

13.5. Įdiegtos tinkamos procedūros, skirtos užtikrinti, kad pagal Finansinio reglamento 59 straipsnio 5 dalį sąskaitos Komisijai būtų teikiamos laiku.

3. Su audito institucija susiję pagrindiniai reikalavimai

14 pagrindinis reikalavimas. Tinkamas funkcijų atskyrimas ir tinkamos sistemos, skirtos užtikrinti, kad pagal programos audito strategiją auditą atliekantis bet kuris kitas subjektas būtų funkcinio požiūriu nepriklausomas tiek, kiek reikia, ir atsižvelgtų į tarptautiniu mastu pripažintus audito standartus

(BNR 72 straipsnio a, b ir e punktai, 123 straipsnio 4 ir 5 dalys)

Vertinimo kriterijai

14.1. Funkcijos aiškiai apibūdintos ir paskirstytos pagal audito strategiją (organizacinė struktūra, planuojami ištekliai, reikalinga kvalifikacija ir patirtis, mokymų reikalavimai ir t. t.), taip pat sudarytas oficialus susitarimas ir jame aiškiai nustatytos užduotys, kurias, audito institucijai prižiūrint, atlieka kitos audito įstaigos.

14.2. Atsižvelgiant į atitinkamų programų skaičių, dydį ir sudėtingumą, taip pat, jeigu yra, atitinkamus susitarimus dėl užsakomųjų paslaugų, yra pakankamai būtiną kompetenciją turinčių darbuotojų, kad būtų įvykdyti visi reikalavimai.

14.3. Laikomasi funkcijų atskyrimo tarp audito institucijos (taip pat, jeigu taikytina, kitų audito įstaigų) ir kitų institucijų, kurios dalyvauja VKS (vadovaujančiosios institucijos, tvirtinančiosios institucijos ir jų tarpinių institucijų), principo bei audito institucijos ir kitų audito įstaigų nepriklausomumo principo, kaip nustatyta BNR 72 straipsnio a ir b punktuose ir 123 straipsnio 4 ir 5 dalyse (taip pat plg. Komisijos gaires dėl paskyrimo ir audito strategijos).

14.4. Remiantis tarptautiniu mastu pripažintais audito standartais, parengtos išsamios ir tinkamos procedūros ir vadovai, taip pat atliekamas vidaus kokybės tikrinimas ir prireikus taikomos kitai (-oms) audito įstaigai (-oms) perduotų užduočių vykdymui stebėti ir prižiūrėti taikant atitinkamus ataskaitų teikimo mechanizmus nustatytos procedūros.

15 pagrindinis reikalavimas. Tinkamas sistemų auditas

(BNR 72 straipsnio f punktas, 127 straipsnio 1 dalis)

Vertinimo kriterijai

15.1. Sistemų auditas atliekamas pagal naujausią audito strategiją, taikant aiškiai aprašytą audito metodiką, apimančią tinkamą rizikos analizę, ir atsižvelgiant į tarptautiniu mastu pripažintus audito standartus.

15.2. Atliekant auditą, visų pirma tikrinama, kaip vykdomi atitinkamų institucijų (vadovaujančiosios, tvirtinančiosios ir tarpinių institucijų) valdymo ir kontrolės sistemoms taikomi pagrindiniai reikalavimai. Atliekant auditą, *inter alia*, tikrinama, ar atitinkamos institucijos tinkamai užtikrina, kad būtų laikomasi ES ir nacionalinių viešųjų pirkimų, valstybės pagalbos, aplinkos apsaugos, finansinių priemonių, tvaraus vystymosi, viešumo, lygių galimybių reikalavimų ir nediskriminavimo, su produkto rodikliais ir orientyrais, taip

pat su programos tikslų įgyvendinimo pažanga susijusių duomenų patikimumo taisyklių.

15.3. Visi sistemų audito etapai grindžiami tinkamais dokumentais. Parengti tinkami ir išsamūs patikros lapai, kuriuose žymimi visų valdymo ir kontrolės sistemoms taikomų pagrindinių reikalavimų vykdymo patikrinimai.

15.4. Įdiegtos veiksmingos audito ataskaitose pateiktų rekomendacijų ir taisomųjų veiksmų įgyvendinimo stebėsenos procedūros.

15.5. Turima pakankamai duomenų, pagal kuriuos būtų galima patikrinti, kaip nustatytas sistemų teikiamos informacijos užtikrinimo lygis.

16 pagrindinis reikalavimas. Tinkamas veiksmų auditas

(BNR 72 straipsnio f punktas ir 127 straipsnis, KDR 27 ir 28 straipsniai)

Vertinimo kriterijai

16.1. Remiantis BNR 127 straipsnio 1 dalies ir KDR 28 straipsnio reikalavimais (taip pat plg. Komisijos gaires dėl atrankos), yra patvirtintos veiksmų atrankos metodikos, kuri apima imties atrankos metodą, atrankos vienetą, imties atrankos parametrus, sistemų audito (arba pradiniame etape – su paskyrimo procesu susijusio darbo) rezultatus ir užtikrinimo lygį, taip pat numatytą reikšmingumo lygį, aprašas.

16.2. Veiksmų auditas atliekamas vadovaujantis tarptautiniu mastu pripažintais audito standartais ir audito strategija.

16.3. Veiksmų auditas atliekamas remiantis audito seką sudarančiais patvirtinamaisiais dokumentais ir per jį patikrinama, ar Komisijai deklaruotos išlaidos yra teisėtos ir tvarkingos, įskaitant bent KDR 27 straipsnyje nurodytus aspektus, t. y.:

a) ar veiksmas buvo atrinktas laikantis veiksmų programos atrankos kriterijų, nebuvo fiziškai užbaigtas ar visiškai įgyvendintas anksčiau, nei paramos gavėjas pateikė paraišką skirti finansavimą pagal veiksmų programą, yra įgyvendintas laikantis patvirtinimo sprendimo ir audito metu atitiko visas taikomas sąlygas, susijusias su jo funkcijomis, naudojimu ir siektiniais tikslais;

b) ar Komisijai deklaruotos išlaidos atitinka apskaitos duomenis, o reikalaujamais patvirtinamaisiais dokumentais įrodoma tinkama audito seka, kaip nustatyta šio reglamento 25 straipsnyje;

c) ar Komisijai deklaruotų išlaidų, nustatytų pagal BNR 67 straipsnio 1 dalies b ir c punktus ir 109 straipsnį ir Reglamento (ES) Nr. 1304/2013 (ESF) 14 straipsnio 1 dalį, atveju yra sukurti produktai ir pasiekti rezultatai, kuriais grindžiami mokėjimai paramos gavėjui, dalyvių duomenys ar kiti su produktais ir rezultatais susiję duomenys atitinka Komisijai pateiktą informaciją, o reikalaujamais patvirtinamaisiais dokumentais įrodoma tinkama audito seka, kaip nustatyta šio reglamento 25 straipsnyje.

d) ar viešasis įnašas paramos gavėjui buvo sumokėtas laikantis BNR 132 straipsnio 1 dalies nuostatų.

16.4. Jeigu taikytina, veiksmų auditas apima veiksmo fizinio įgyvendinimo patikrinimą vietoje.

16.5. Atliekant veiksmų auditą, patikrinamas tvirtinančiosios institucijos apskaitos sistemoje užregistruotų atitinkamų išlaidų tikslumas ir išsamumas, taip pat audito seka sutikrinama visuose lygiuose.

16.6. Visų pirma visi veiksmų audito etapai turėtų būti tinkamai įforminami darbo dokumentais (įskaitant patikros lapus), kuriais patvirtinama, kad atliktas konkretus audito

darbas, parengtos audito ataskaitos ir padarytos tokio darbo išvados.

16.7. Kaip reikalaujama pagal KDR 27 straipsnio 5 dalies nuostatas, jeigu nustatytos problemos yra sisteminio pobūdžio, todėl kelia riziką kitiems pagal veiksmų programą vykdomiems veiksams, audito institucija užtikrina, kad, siekiant nustatyti tokių problemų mastą, būtų atliekamas išsamesnis tyrimas, įskaitant, jeigu reikia, papildomą auditą, ir rekomenduoja reikiamus taisomuosius veiksmus.

16.8. Įdiegtos veiksmingos po veiksmų audito pateikiamų rekomendacijų ir taisomųjų veiksmų įgyvendinimo stebėsenos procedūros.

17 pagrindinis reikalavimas. Tinkamas sąskaitų auditas

(BNR 127 straipsnio 7 dalis, KDR 29 straipsnis ir Finansinio reglamento 59 straipsnio 5 dalies a ir b punktai)

Vertinimo kriterijai

17.1. Sąskaitų auditus audito institucija atlieka pagal KDR 29 straipsnio nuostatas (taip pat plg. Komisijos gaires dėl sąskaitų audito) ir pagal programos audito strategiją, daugiausia dėmesio skirdama tvirtinančiajai institucijai taikytinų pagrindinių reikalavimų vertinimui.

17.2. Kad rengiant audito nuomonę būtų galima padaryti išvadą, jog sąskaitose informacija pateikiama teisingai ir sąžiningai, audito institucija patikrina, ar visi elementai, kurių reikalaujama pagal BNR 137 straipsnį, yra tinkamai įtraukti į sąskaitas ir atitinka visų atitinkamų institucijų ar subjektų ir paramos gavėjų saugomus patvirtinamuosius apskaitos duomenis. Audito institucija, remdamasi tvirtinančiosios institucijos jai pateiktinomis sąskaitomis, tikrina, ar:

- a) visa pagal BNR 137 straipsnio 1 dalies a punktą deklaruotų tinkamų finansuoti išlaidų suma atitinka išlaidas ir atitinkamą viešąjį įnašą, įtrauktus į Komisijai pateiktus atitinkamų finansinių metų mokėjimo prašymus, o esant neatitikimui, sąskaitose pateikti tinkami paaiškinimai dėl sumų sutikrinimo;
- b) sąskaitose nurodytos per finansinius metus anuliuotos ir susigrąžintos sumos, finansinių metų pabaigoje susigrąžintinos sumos, pagal BNR 71 straipsnį atlikti susigrąžinimai ir nesusigrąžinamos sumos atitinka į tvirtinančiosios institucijos apskaitos sistemas įtrauktas sumas ir yra grindžiamos atsakingos vadovujančiosios institucijos arba tvirtinančiosios institucijos sprendimais;
- c) išlaidos neįtrauktos į sąskaitas pagal BNR 137 straipsnio 2 dalį, jeigu taikytina, ir visos reikiamos pataisos atsispindi atitinkamų finansinių metų sąskaitose;
- d) finansinėms priemonėms pagal programą sumokėti įnašai ir paramos gavėjams sumokėti valstybės pagalbos avansai grindžiami iš vadovujančiosios institucijos ir tvirtinančiosios institucijos gaunama informacija.

Patikrinimai, nurodyti b, c ir d punktuose, gali būti atliekami naudojant imtį.

17.3. Atliekant sąskaitų auditą, vadovaujamas tarptautiniu mastu pripažintais audito standartais. Visų pirma visi sąskaitų audito etapai turėtų būti tinkamai įforminami darbo dokumentais (įskaitant patikros lapus), kuriais patvirtinama, kad atliktas konkretus audito darbas (sistemų auditas, veiksmų auditas ir galutiniai papildomi tvirtinančiosios institucijos audito institucijai pateiktų sąskaitų patikrinimai), parengtos audito ataskaitos ir padarytos tokio darbo išvados.

17.4. Audito institucijos lygmeniu įdiegtos veiksmingos audito procedūros, skirtos po sąskaitų audito pateikiamų rekomendacijų ir siūlomų taisomųjų priemonių įgyvendinimui stebėti, taip pat užtikrinti, kad būtų tiksliai atspindimos sąskaitose (atsižvelgiant į veiksmų audito rezultatus) atliktos finansinės pataisos.

18 pagrindinis reikalavimas. Tinkamos patikimos audito nuomonės teikimo ir metinės kontrolės ataskaitos rengimo procedūros

(BNR 127 straipsnio 5 dalis, Finansinio reglamento 59 straipsnio 5 dalies b punktas)

Vertinimo kriterijai

18.1. Audito institucijoje įdiegtos procedūros, kuriomis užtikrinama, kad metinė kontrolės ataskaita ir audito nuomonė būtų patikimos, jose būtų teisingai pateiktos sistemų, veikslių ir sąskaitų audito išvados ir jos būtų parengtos pagal atitinkamame Komisijos įgyvendinimo reglamente nustatytus modelius (taip pat plg. Komisijos gaires dėl metinės kontrolės ataskaitos ir audito nuomonės rengimo).

18.2. Audito institucijoje įdiegtos procedūros, kuriomis užtikrinama, kad metinė kontrolės ataskaita ir audito nuomonė Komisijai būtų pateiktos iki Finansinio reglamento 59 straipsnio 5 dalies b punkte nustatyto termino.

18.3. Apie visas nustatytas klaidas tinkamai pranešama ir jos taisomos atsižvelgiant į klaidų dažnį ir audito nuomonę.

18.4. Jeigu numatomas bendras klaidų dažnis yra didesnis už reikšmingumo lygį, audito institucija analizuoja jo poveikį ir teikia rekomendacijas siekdama užtikrinti, kad priimtina likutiniam bendram klaidų dažniui pasiekti būtų imtasi taisomųjų veikslių.

18.5. Metinė kontrolės ataskaita ir audito nuomonė turėtų būti rengiamos dėl visų su pagal ETB tikslą įgyvendinamomis programomis susijusių valstybių narių.

II PRIEDAS. PAGRINDINIO REIKALAVIMO ĮVYKDYMO VERTINIMAS PAGAL VERTINIMO KRITERIJUS IR INSTITUCIJĄ

Nuorodos į BNR, KDR ir Finansinio reglamento straipsnius	PAGRINDINIAI REIKALAVIMAI (PR) IR VERTINIMO KRITERIJAI (VK)	VERTINIMO KATEGORIJOS ⁶
	Vadovaujančioji institucija ir (arba) tarpinė institucija	
BNR 72 straipsnio a, b, e ir h punktai, 122 straipsnio 2 dalis, 123 straipsnio 1 ir 6 dalys, 125 straipsnio 1 dalis	1 PR. Tinkamas funkcijų atskyrimas ir tinkamos ataskaitų teikimo ir stebėsenos sistemos, jeigu atsakinga institucija užduotis paveda atlikti kitam subjektui	
VK	<p>1.1. Funkcijos aiškiai apibūdintos ir paskirstytos (organizacinė struktūra, preliminarus pareigybių skaičius, reikalinga kvalifikacija ir (arba) patirtis, pareigybių aprašymai), taip pat sudarytas oficialus dokumentais įformintas susitarimas, kuriame aiškiai nustatytos užduotys, kurias vadovaujančioji institucija paveda tarpinei (-ėms) institucijai (-oms).</p> <p>1.2. Atsižvelgiant į atitinkamų programų skaičių, dydį ir sudėtingumą, taip pat, jeigu yra, atitinkamus susitarimus dėl užsakomųjų paslaugų, skirtinguose vadovaujančiosios institucijos ir tarpinių institucijų lygmenyse ir skirtingoms funkcijoms atlikti yra pakankamai reikiama kompetenciją turinčių darbuotojų.</p> <p>1.3. Funkcijų atskyrimo principo, jeigu taikytina, laikomasi vadovaujančiosios institucijos viduje, ypač jeigu valstybė narė nusprendė tvirtinimo funkciją išlaikyti toje pačioje, kaip ir vadovaujančiosios institucijos, administracinėje struktūroje, taip pat tarp vadovaujančiosios institucijos ir kitų institucijų, dalyvaujančių valdymo ir kontrolės sistemoje (tvirtinančiosios institucijos ir (arba) jos tarpinių institucijų, audito institucijos ir (arba) kitų audito įstaigų).</p> <p>1.4. Įdiegtos išsamios ir tinkamos procedūros ir vadovai, kurie prireikus atnaujinami ir apima visas pagrindines vadovaujančiosios institucijos ir tarpinių institucijų veiklos rūšis, įskaitant ataskaitų apie pažeidimus teikimo ir jų stebėsenos, taip pat neteisėtai išmokėtų sumų susigrąžinimo procedūras.</p> <p>1.5. Tarpinei (-ėms) institucijai (-oms) perduotų užduočių vykdymui stebėti ir prižiūrėti taikant atitinkamus ataskaitų teikimo mechanizmus nustatytos tinkamos procedūros ir taisyklės (tarpinės institucijos metodikos peržiūra, reguliarus tarpinės institucijos pateikiamų darbo rezultatų tikrinimas, taip pat, jeigu galima, pakartotinis tarpinės institucijos atlikto darbo auditas naudojant imtis).</p> <p>1.6. Atsižvelgiant į proporcingumo principą, yra sistema, kuria užtikrinama, kad prireikus, ypač įvykus svarbiems veiklos ir (arba) valdymo ir kontrolės struktūrų pokyčiams, būtų atliekamas atitinkamas rizikos valdymo vertinimas.</p>	
BNR 72 straipsnio c punktas, 125 straipsnio 3 dalis	2 PR. Tinkama veiksmų atranka	
VK	<p>2.1. Vadovaujančioji institucija stebėsenos komitetui patvirtinti parengė atitinkamas toliau nurodytas atrankos procedūras ir kriterijus: a) kuriais užtikrinama, kad veiksmams būtų prisidėta siekiant atitinkamo prioriteto konkrečių tikslų ir rezultatų; b) kurie yra nediskriminuojantys ir skaidrūs; c) kuriais atsižvelgiama į BNR 7 ir 8 straipsniuose nustatytus vyrų ir moterų lygybės skatinimo ir tvaraus vystymosi principus.</p> <p>2.2. Skelbiami kvietimai teikti paraiškas⁷. Kvietimai teikti paraiškas reklamuojami, kad apie juos sužinotų visi galimi paramos gavėjai, ir juose aiškiai aprašyta taikoma atrankos procedūra ir paramos gavėjų teisės ir pareigos.</p> <p>2.3. Visos gautos paraiškos registruojamos⁸. Paraiškos registruojamos jas gavus, kiekvienam pareiškėjui išsiunčiamas gavimo patvirtinimas, o duomenys apie kiekvienos paraiškos tvirtinimo būklę – saugomi.</p> <p>2.4. Visos paraiškos ir (arba) projektai vertinami pagal taikomus kriterijus. Vertinimas atliekamas nuosekliai ir nediskriminuojant. Taikomi kriterijai ir (arba) balai atitinka stebėsenos komiteto patvirtintus ir kvietime teikti paraiškas nurodytus kriterijus ir balus. Vertindama paraiškas ir (arba) projektus, vadovaujančioji institucija užtikrina, kad vertintojai turėtų reikiama kompetenciją ir būtų nepriklausomi. [Žr. likusį tekstą</p>	

⁶ 1, 2, 3, 4 kategorijos, kaip apibrėžta šių gairių IV skirsnyje ir Reglamento (ES) Nr. 480/2014 IV priedo 2 lentelėje.

⁷ Netaikoma tais atvejais, kai ES lėšos tam tikriems nacionaliniams, regioniniams arba vietos projektams skiriamos tiesiogiai.

Nuorodos į BNR, KDR ir Finansinio reglamento straipsnius	PAGRINDINIAI REIKALAVIMAI (PR) IR VERTINIMO KRITERIJAI (VK)	VERTINIMO KATEGORIJOS ⁶
	<p>šių gairių I priede.]</p> <p>2.5. Sprendimus dėl paraiškų ir (arba) projektų patvirtinimo arba atmetimo turėtų priimti atitinkamai įgaliotas asmuo iš atsakingos paskirtosios institucijos, o apie rezultatus kandidatui turėtų būti pranešta raštu, pateikiant juos sutartyje arba sprendime (arba lygiavertčiame dokumente) ir aiškiai nurodant priežastis, dėl kurių paraiška patvirtinta arba atmesta. Turėtų būti skelbiama informacija apie skundų pateikimo tvarką ir su tuo susijusius sprendimus.</p>	
BNR 125 straipsnio 3 dalies c punktas	3 PR. Tinkama informacija paramos gavėjams	
VK	<p>3.1. Veiksmingas paramos gavėjų informavimas apie jų teises ir pareigas, ypač apie programai nustatytas nacionalines išlaidų tinkamumo finansuoti taisykles, taikomas ES išlaidų tinkamumo finansuoti taisykles, paramai kiekvienam veiksmui gauti nustatytas specialias sąlygas, taikomas produktams, kurie bus tiekiami, arba paslaugoms, kurios bus teikiamos įgyvendinant veiksmus, finansavimo planą, įvykdymo terminą, reikalavimus dėl atskiros apskaitos arba tinkamų apskaitos kodų, informaciją, kurią reikia saugoti ir teikti. Reikalavimai dėl informavimo ir viešinimo taip pat turėtų būti aiškiai išdėstyti ir apie juos turėtų būti informuojama.</p> <p>3.2. Programai nustatytos aiškios ir vienareikšmės nacionalinės išlaidų tinkamumo finansuoti taisyklės.</p> <p>3.3. Parengta strategija, kaip užtikrinti, kad paramos gavėjams būtų suteikta galimybė susipažinti su reikiama informacija ir kad jie gautų tinkamus nurodymus (lankstinukai, brošiūros, seminarai, praktiniai seminarai, svetainės ir t. t.).</p>	
BNR 72 straipsnio c ir h punktai, 125 straipsnio 4 dalies a punktas, 5 ir 6 dalys	4 PR. Tinkami valdymo patikrinimai	
VK	<p>4.1. Valdymo patikrinimai apima šiuos aspektus:</p> <p>a) kiekvienos paramos gavėjų pateiktos paraiškos atlyginti išlaidas administracinę patikrą [Žr. likusį tekstą šių gairių I priede];</p> <p>b) veiksmų patikrinimus vietoje: projektui gerokai įsibėgėjus, vadovaujančioji institucija ir jos tarpinė (-ės) institucija (-os) turėtų atlikti veiksmų patikrinimus vietoje: tikrinama ir fizinė, ir finansinė pažanga (pvz., mokymo priemonių atveju).</p> <p>4.2. Vadovaujančioji institucija arba jos tarpinė (-ės) institucija (-os) gali atlikti atskirų veiksmų patikrinimus vietoje naudojamos imtis. [Žr. likusį tekstą šių gairių I priede.]</p> <p>4.3. Kad būtų galima nustatyti visus reikšmingus neteisingos informacijos atvejus, valdymo patikrinimams atlikti turėtų būti parengtos ir taikomos rašytinės procedūros ir išsamūs patikros lapai. [Žr. likusį tekstą šių gairių I priede.]</p> <p>4.4. Turėtų būti saugomi šie duomenys: a) apie administracines patikras ir patikrinimus vietoje, taip pat apie atliktą darbą ir gautus rezultatus; b) apie veiksmus, kurių imtasi atsižvelgiant į nustatytus faktus. Šie įrašai – tai patvirtinamieji dokumentai ir metinei santraukai, kurią turi parengti vadovaujančioji institucija, skirta informacija.</p> <p>4.5. Įdiegtos vadovaujančiosios institucijos patvirtintos procedūros, kuriomis užtikrinama, kad tvirtinančioji institucija gautų visą reikalingą informaciją apie visus tvirtinimo tikslais atliktus patikrinimus. Į atitinkamų finansinių metų sąskaitas įtrauktų išlaidų valdymo patikrinimai turėtų būti atliekami laiku.</p>	
BNR 72 straipsnio g punktas, 122 straipsnio 3 dalis, 140 straipsnis, 125 straipsnio 4 dalies d punktas, ir 8 dalis	5 PR. Įdiegta veiksminga sistema, kad būtų saugomi visi su išlaidomis ir auditu susiję dokumentai ir taip užtikrinama tinkama audito seka	
VK	<p>5.1. Išsamūs veiksmų apskaitos duomenys ir patvirtinamieji dokumentai saugomi atitinkamu valdymo lygmeniu (pvz., veiksmo techninės specifikacijos ir finansinis planas, ataskaitos apie produktų ir rezultatų siekimo pažangą ir stebėsenos ataskaitos, dokumentai, susiję su paraiškų teikimo, vertinimo, atrankos, dotacijų patvirtinimo, konkursų ir sutarčių sudarymo procedūromis, taip pat bendrai finansuojamų produktų ir paslaugų tikrinimo ataskaitos) ir juose pateikiama KDR 25 straipsnio 1 dalyje nurodyta informacija. Apskaitos sistema suteikia galimybę nustatyti susijusius paramos gavėjus ir kitus subjektus, taip pat pagrįsti mokėjimus.</p> <p>5.2. Vadovaujančioji institucija saugo institucijų, saugančių su išlaidomis ir auditais susijusius patvirtinamuosius dokumentus, tapatybės ir vietos duomenis. Tai apima visus tinkamai audito sekai užtikrinti reikalingus dokumentus, kurie paramos gavėjų ir atitinkamų institucijų elektroninio keitimosi duomenimis, kaip nurodyta BNR 122 straipsnio 3 dalyje, atveju gali būti pateikti elektronine forma.</p> <p>5.3. Įdiegtos procedūros, kuriomis užtikrinama, kad visi dokumentai, reikalingi tinkamai audito sekai užtikrinti, būtų saugomi pagal BNR 140 straipsnio reikalavimus, t. y. reikalavimus dėl galimybės susipažinti su dokumentais.</p>	

Nuorodos į BNR, KDR ir Finansinio reglamento straipsnius	PAGRINDINIAI REIKALAVIMAI (PR) IR VERTINIMO KRITERIJAI (VK)	VERTINIMO KATEGORIJOS ⁶
BNR 72 straipsnio d punktas, 112 straipsnio 3 dalis, 122 straipsnio 3 dalis, 125 straipsnio 2 dalies a, d ir e punktai, 125 straipsnio 4 dalies d punktas ir 8 dalis, 140 straipsnis	6 PR. Patikima stebėsenos, vertinimo, finansų valdymo, tikrinimo ir audito tikslais naudojamų duomenų rinkimo, registravimo ir saugojimo sistema, įskaitant sąsajas su elektroninio keitimosi duomenimis su paramos gavėjais sistemomis	
VK	<p>6.1. Įdiegta kompiuterizuota sistema, galinti rinkti, registruoti ir saugoti KDR III priede nustatytus duomenis apie kiekvieną veiksmą, įskaitant vadovaujančiosios institucijos pagal BNR 125 straipsnio 2 dalies a punktą teikiamus duomenis apie rodiklius ir orientyrus ir duomenis, susijusius su programos pažanga siekiant jos tikslų. Jeigu veiksmas remiamas iš ESF, turėtų būti įtraukti duomenys apie atskirus dalyvius ir, jeigu to reikalauja ESF, rodiklių duomenys, išskaidyti pagal lytį.</p> <p>6.2. Įdiegtos tinkamos procedūros, kad duomenis būtų galima sujungti, kai to reikia vertinimui, auditui atlikti, taip pat tikrinant Komisijai pateiktus mokėjimo prašymus ir sąskaitas, metines santraukas, metines įgyvendinimo ir galutines ataskaitas, taip pat finansinių duomenų ataskaitas.</p> <p>6.3. Įdiegtos tinkamos procedūros, kuriomis užtikrinami: a) šios kompiuterizuotos programos saugumas ir techninė priežiūra, duomenų vientisumas laikantis tarptautiniu mastu pripažįstamų standartų, pvz., ISO/IEC 27001:2013 ir ISO/IEC 27002:2013, duomenų konfidencialumas, siuntėjo tapatumo nustatymas ir dokumentų bei duomenų saugojimas, visų pirma pagal CPR 122 straipsnio 3 dalį, 125 straipsnio 4 dalies d punktą ir 8 dalį ir 140 straipsnį ir b) asmenų apsauga tvarkant asmens duomenis.</p>	
BNR 72 straipsnio h punktas, 122 straipsnio 2 dalis, 125 straipsnio 4 dalies c punktas	7 PR. Veiksmingas proporcingų kovos su sukčiavimu priemonių įgyvendinimas	
VK	<p>7.1. Prieš pradėdant įgyvendinti programas, vadovaujančiosios institucijos atlieka su pagrindiniais programų įgyvendinimo procesais susijusios sukčiavimo rizikos poveikio ir tikimybės vertinimą. Sukčiavimo rizikos vertinimą geriausia būtų atlikti kasmet arba kas antrus metus, atsižvelgiant į rizikos lygį. Sukčiavimo rizikos vertinimo rezultatus turėtų patvirtinti vadovaujančiosios institucijos vyresnioji vadovybė.</p> <p>7.2. Kovos su sukčiavimu priemonės pagrįstos keturiais pagrindiniais kovos su sukčiavimu ciklo elementais: sukčiavimo prevencija, pažeidimų nustatymu, ištaisymu ir baudžiamuoju persekiojimu.</p> <p>7.3. Siekiant sumažinti likutinę sukčiavimo riziką iki priimtino lygio, taikomos tinkamos ir proporcingos, konkrečioms atvejams pritaikytos prevencijos priemonės (pvz., misijos tikslas, elgesio kodeksas, deramas vadovybės požiūris (angl. <i>tone from the top communication</i>), pareigų paskirstymas, mokymo ir informuotumo didinimo veiksmai, duomenų analizė ir naujausia informacija apie sukčiavimo pavojaus ženklus ir sukčiavimo rodiklius).</p> <p>7.4. Nustatytos ir veiksmingai įgyvendinamos tinkamos pavojaus ženklų nustatymo priemonės.</p> <p>7.5. Nustatytos tinkamos priemonės, taikomos nustačius įtariamą sukčiavimo atvejį, kuriomis užtikrinami aiškūs ataskaitų apie įtarimus sukčiavimu ir kontrolės trūkumus teikimo mechanizmai, taip pat deramas veiksmų koordinavimas su valstybės narės audito institucija, kompetentingomis tyrimų institucijomis, Komisija ir Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (OLAF).</p> <p>7.6. Įdiegtos tinkamos įtariamų sukčiavimo atvejų nagrinėjimo ir susijusio sukčiaujant išleistų ES lėšų susigrąžinimo procedūros.</p> <p>7.7. Įdiegtos tolesnių veiksmų procedūros, kad būtų galima tikrinti bet kokius su galimu arba faktiniu sukčiavimu susijusius procesus, procedūras ar kontrolės priemones ir gautą informaciją panaudoti atliekant kitą sukčiavimo rizikos vertinimo peržiūrą.</p>	
BNR 125 straipsnio 4 dalies e punktas	8 PR. Tinkamos valdymo pareiškimo ir galutinių audito ataskaitų bei atliktų kontrolės veiksmų metinės santraukos rengimo procedūros	
VK	<p>8.1. Metinei santraukai parengti įdiegtos tinkamos procedūros, kuriomis užtikrinama: a) tinkama visų atitinkamų institucijų atliktų kiekvienos programos auditų ir taikytų kontrolės priemonių peržiūra ir atitinkamų tolesnių veiksmų įgyvendinimas, įskaitant vadovaujančiosios institucijos arba tarpinių institucijų jos vardu atliktus valdymo patikrinimus, audito institucijos arba jos pavedimu atliktus auditus ir ES auditus; b) nustatytų sistemų klaidų ir trūkumų pobūdžio bei masto analizė ir tolesni veiksmai, kurių imamasi šiems trūkumams ištaisyti (taisomieji veiksmai, kurių imtasi ar planuojama imtis); c) prevencinių ir taisomųjų veiksmų įgyvendinimas nustačius sisteminės klaidas.</p> <p>8.2. Valdymo pareiškimas turėtų būti pagrįstas metine santrauka ir parengtas pagal atitinkamame Komisijos įgyvendinimo reglamente nustatytą modelį.</p> <p>8.3. Darbas, atliktas rengiant metinę santrauką ir valdymo pareiškimą, turėtų būti tinkamai pagrįstas dokumentais.</p> <p>8.4. Metinė santrauka ir valdymo pareiškimas, taip pat visi atitinkami patvirtinamieji dokumentai ir informacija laiku pateikiami audito</p>	

Nuorodos į BNR, KDR ir Finansinio reglamento straipsnius	PAGRINDINIAI REIKALAVIMAI (PR) IR VERTINIMO KRITERIJAI (VK)	VERTINIMO KATEGORIJOS ⁶
	institucijai, kad ši juos įvertintų. Šiuo tikslu nustatyti tinkami vidaus terminai.	
	Tvirtinančioji institucija ir (arba) tarpinė institucija	
BNR 72 straipsnio a, b ir e punktai, 123 straipsnio 2 ir 6 dalys, 126 straipsnis	9 PR. Tinkamas funkcijų atskyrimas ir tinkama ataskaitų teikimo ir stebėsenos sistema, jeigu atsakinga institucija užduotis paveda atlikti kitam subjektui	
VK	<p>9.1. Funkcijos aiškiai apibūdintos ir paskirstytos (organizacinė struktūra, preliminarus pareigybių skaičius, reikalinga kvalifikacija ir (arba) patirtis, pareigybių aprašymai), taip pat turėtų būti sudarytas oficialus dokumentais įformintas susitarimas, kuriame būtų aiškiai nustatytos užduotys, kurias tvirtinančioji institucija paveda tarpinėms institucijoms.</p> <p>9.2. Atsižvelgiant į atitinkamų programų skaičių, dydį ir sudėtingumą, taip pat, jeigu yra, atitinkamus susitarimus dėl užsakomųjų paslaugų, skirtinguose tvirtinančiosios institucijos lygmenyse ir skirtingoms funkcijoms atlikti yra pakankamai tinkamos kvalifikacijos žmogiškųjų išteklių.</p> <p>9.3. Funkcijų atskyrimo principo, jeigu taikytina, laikomasi tvirtinančiosios institucijos viduje, ypač jeigu valstybė narė nusprendė tvirtinimo funkciją išlaikyti toje pačioje, kaip ir vadovujančiosios institucijos, administracinėje struktūroje, taip pat tarp tvirtinančiosios institucijos ir kitų institucijų, kurioms taikoma valdymo ir kontrolės sistema (vadovujančiosios institucijos ir (arba) jos tarpinių institucijų, audito institucijos ir (arba) kitų audito įstaigų).</p> <p>9.4. Parengtos išsamios ir tinkamos procedūros ir vadovai, kurie prireikus atnaujinami ir apima visas pagrindines tvirtinančiosios institucijos ir tarpinių institucijų veiklos rūšis, įskaitant ataskaitų apie pažeidimus (pažeidimus, apie kuriuos pranešė tarpinės institucijos arba kuriuos nustatė tvirtinančioji institucija) teikimo ir jų stebėsenos, taip pat neteisėtai išmokėtų sumų susigrąžinimo procedūras.</p> <p>9.5. Tarpinei (-ėms) institucijai (-oms) perduotų užduočių vykdymui stebėti ir prižiūrėti taikant tinkamus ataskaitų teikimo mechanizmus nustatytos tinkamos procedūros ir taisyklės (tarpinės institucijos metodikos peržiūra, reguliarus tarpinės institucijos teikiamų rezultatų tikrinimas, taip pat, jeigu galima, pakartotinis tarpinės institucijos atlikto darbo auditas naudojant imtis).</p> <p>9.6. Yra sistema, kuria užtikrinama, kad prireikus būtų atliekamas atitinkamas rizikos valdymo vertinimas.</p>	
BNR 126 straipsnio a, e ir f punktai	10 PR. Tinkamos mokėjimo prašymų rengimo ir teikimo procedūros	
VK	<p>10.1. Įdiegtos tinkamos procedūros, kuriomis prireikus užtikrinama, kad tvirtinančioji institucija gautų ir atsižvelgtų į tinkamą vadovujančiosios institucijos ir (arba) jos tarpinės (-ių) institucijos (-ų) teikiamą informaciją apie atliktus pirmojo lygmens valdymo patikrinimus ir audito institucijos arba jos pavedimu atliktų auditų rezultatus. [Žr. likusį tekstą šių gairių I priede.]</p> <p>10.2. Įdiegtos procedūros, kuriomis nustatomi išsamūs tvirtinimo proceso patikrinimai, pareigos ir darbų srautos.</p>	
BNR 126 straipsnio d ir g punktai	11 PR. Saugomi tinkami deklaruotų išlaidų ir atitinkamo viešojo įnašo kompiuteriniai duomenys	
VK	<p>11.1. Kompiuterine forma saugomi tinkami Komisijai deklaruotų išlaidų apskaitos duomenys.</p> <p>11.2. Įdiegtos tinkamos procedūros, skirtos tiksliais ir išsamiais vadovujančiosios institucijos tvirtinti pateiktų išlaidų kompiuteriniams duomenims, įskaitant atitinkamą paramos gavėjams išmokėtų viešąjį įnašą, išsaugoti.</p> <p>11.3. Tinkama audito seka užtikrinama kompiuterine forma registruojant ir saugant kiekvieno veiksmo apskaitos duomenis, taip pat užtikrinama, kad ji apimtų visus duomenis, reikalingus mokėjimo prašymams ir sąskaitoms parengti. Tvirtinančiosios institucijos audito seka turėtų būti tokia, kad būtų galima Komisijai deklaruotas išlaidas sutikrinti su išlaidų suvestinėmis, gautomis iš vadovujančiosios institucijos ir (arba) tarpinių institucijų.</p>	
BNR 72 straipsnio h punktas, 137 straipsnio 1 dalies b punktas ir 2 dalis	12 PR. Tinkama ir išsami susigrąžintinių, susigrąžintų ir anuliuotų sumų apskaita	
VK	<p>12.1. Įdiegtos tinkamos ir veiksmingos procedūros, kuriomis siekiama išsaugoti tikslus ir išsamius duomenis apie sumas, anuliuotas ir susigrąžintas per finansinius metus, finansinių metų pabaigoje susigrąžintinas sumas ir pagal BNR 72 straipsnio h punktą ir 137 straipsnio 1 dalies b punktą atliktus susigrąžinimus, ir užtikrinama, kad sąskaitose nurodytos nesusigrąžinamos sumos atitiktų į apskaitos sistemas įtrauktas sumas.</p> <p>12.2. Atitinkami apskaitos duomenys saugomi kaip įrodymai, kad išlaidos neįtrauktos į sąskaitas pagal BNR 137 straipsnio 2 dalį, jeigu taikytina, ir kad visos reikiamos pataisos atsispindi atitinkamų finansinių metų sąskaitose.</p>	
BNR 72 straipsnio h punktas, 126 straipsnio b, c ir h punktai ir 137 straipsnis	13 PR. Tinkamos sąskaitų rengimo ir jų išsamumo, tikslumo ir teisingumo tvirtinimo procedūros	
VK	13.1. Turėtų būti įdiegtos tinkamos sąskaitų rengimo ir jų išsamumo, tikslumo ir teisingumo tvirtinimo procedūros, kuriomis užtikrinama, kad	

Nuorodos į BNR, KDR ir Finansinio reglamento straipsnius	PAGRINDINIAI REIKALAVIMAI (PR) IR VERTINIMO KRITERIJAI (VK)	VERTINIMO KATEGORIJOS ⁶
	<p>į sąskaitas įtrauktos išlaidos atitiktų taikytiną teisę ir būtų vykdančios veiksmus, atrinktus finansuoti pagal programai taikytinus kriterijus.</p> <p>13.2. Įdiegtos procedūros, skirtos užtikrinti, kad į sąskaitas įtrauktos išlaidos atitiktų tarpinius mokėjimus, deklaruotus finansiniais metais, išskaičiuojant visas atitinkamas finansiniais metais per valdymo patikrinimus ir auditus nustatytas netinkamas finansuoti ir anuliuotas arba susigrąžintas sumas ir laikinai anuliuojamas išlaidas, kurių tinkamumas finansuoti rengiant sąskaitas tebėra vertinamas. Taip pat turėtų būti atsižvelgta į kanceliarinių klaidų ištaisymus.</p> <p>13.3. Įdiegtos tinkamos procedūros, skirtos užtikrinti, kad sąskaitose būtų tinkamai nurodytos susigrąžintos, susigrąžintinos, ankstesniuose tarpinio mokėjimo prašymuose anuliuotos ir nesusigrąžinamos sumos. Pagal šią procedūrą turėtų būti vedama susigrąžintinių sumų ir sumų, anuliuotų panaikinus dalį veiksmui skirtos paramos arba visą paramą, apskaita. Susigrąžintos sumos išmokamos iki programos vykdymo pabaigos, išskaitant jas iš kitos išlaidų ataskaitos.</p> <p>13.4. Sąskaitos laiku pateikiamos vadovaujantiems institucijai, kad ši galėtų pasinaudoti jose pateikta informacija, ir audito institucijai, kad ši galėtų atlikti jų vertinimą. Šiuo tikslu nustatyti tinkami vidaus terminai.</p> <p>13.5. Įdiegtos tinkamos procedūros, skirtos užtikrinti, kad pagal Finansinio reglamento 59 straipsnio 5 dalį sąskaitos Komisijai būtų teikiamos laiku.</p>	
	Audito institucija	
BNR 72 straipsnio a, b ir e punktai, 123 straipsnio 4 ir 5 dalys	14 PR. Tinkamas funkcijų atskyrimas ir tinkamos sistemos, skirtos užtikrinti, kad pagal programos audito strategiją auditą atliekantis bet kuris kitas subjektas būtų funkcinio požiūriu nepriklausomas tiek, kiek reikia, ir atsižvelgtų į tarptautiniu mastu pripažintus audito standartus.	
VK	<p>14.1. Funkcijos aiškiai apibūdintos ir paskirstytos pagal audito strategiją (organizacinė struktūra, planuojami išteklių, reikalinga kvalifikacija ir (arba) patirtis, būtinausi mokymų reikalavimai ir t. t.), taip pat sudarytas oficialus susitarimas ir jame aiškiai nustatytos užduotys, kurias, audito institucijai prižiūrint, atlieka kitos audito įstaigos.</p> <p>14.2. Atsižvelgiant į atitinkamų programų skaičių, dydį ir sudėtingumą, taip pat, jeigu yra, atitinkamus susitarimus dėl užsakomųjų paslaugų, yra pakankamai būtiną kompetenciją turinčių darbuotojų, kad būtų įvykdyti visi reikalavimai.</p> <p>14.3. Laikomasi funkcijų atskyrimo tarp audito institucijos (taip pat, jeigu taikytina, kitų audito įstaigų) ir kitų institucijų, kurios dalyvauja valdymo ir kontrolės sistemoje (vadovaujančiosios institucijos, tvirtinančiosios institucijos ir (arba) jų tarpinių institucijų), principo bei audito institucijos ir kitų audito įstaigų nepriklausomumo principo, kaip nustatyta BNR 72 straipsnio a ir b punktuose ir 123 straipsnio 4 ir 5 dalyse (taip pat plg. Komisijos gaires dėl paskyrimo ir audito strategijos).</p> <p>14.4. Remiantis tarptautiniu mastu pripažintais audito standartais, parengtos išsamios ir tinkamos procedūros ir vadovai, taip pat atliekamas vidaus kokybės tikrinimas ir pririnkus taikomas kitai (-oms) audito įstaigai (-oms) perduotų užduočių vykdymui stebėti ir prižiūrėti taikant atitinkamus ataskaitų teikimo mechanizmus nustatytos procedūros.</p>	
BNR 72 straipsnio f punktas, 127 straipsnio 1 dalis	15 PR. Tinkamas sistemų auditas	
VK	<p>15.1. Sistemų auditas atliekamas pagal naujausią audito strategiją, taikant aiškiai aprašytą audito metodiką, apimančią tinkamą rizikos analizę, ir atsižvelgiant į tarptautiniu mastu pripažintus audito standartus.</p> <p>15.2. Atliekant auditą, visų pirma tikrinama, kaip vykdomi atitinkamų institucijų (vadovaujančiosios, tvirtinančiosios ir tarpinių institucijų) valdymo ir kontrolės sistemoms taikomi pagrindiniai reikalavimai. Atliekant auditą, <i>inter alia</i>, tikrinama, ar atitinkamos institucijos tinkamai užtikrina, kad būtų laikomasi ES ir nacionalinių viešųjų pirkimų, valstybės pagalbos, aplinkos apsaugos, finansinių priemonių, tvaraus vystymosi, viešumo, lygių galimybių reikalavimų ir nediskriminavimo, su produkto rodikliais ir orientyrais, taip pat su programos tikslų įgyvendinimo pažanga susijusių duomenų patikimumo taisyklių.</p> <p>15.3. Visi sistemų audito etapai grindžiami tinkamais dokumentais. Parengti tinkami ir išsamūs patikros lapai, kuriuose žymimi visų valdymo ir kontrolės sistemoms taikomų pagrindinių reikalavimų vykdymo patikrinimai.</p> <p>15.4. Įdiegtos veiksmingos audito ataskaitose pateiktų rekomendacijų ir taisomųjų veiksmų įgyvendinimo stebėsenos procedūros.</p> <p>15.5. Turima pakankamai duomenų, pagal kuriuos būtų galima patikrinti, kaip nustatytas sistemų teikiamos informacijos užtikrinimo lygis.</p>	
BNR 72 straipsnio f punktas ir 127 straipsnis, KDR 27 ir 28 straipsniai	16 PR. Tinkamas veiksmų auditas	
VK	16.1. Remiantis BNR 127 straipsnio 1 dalies ir KDR 28 straipsnio reikalavimais (taip pat plg. Komisijos gaires dėl atrankos), yra patvirtintos veiksmų atrankos metodikos, kuri apima imties atrankos metodą, atrankos vienetą, imties atrankos parametrus, sistemų audito (arba pradiniam etape – su paskyrimo procesu susijusio darbo) rezultatus ir užtikrinimo lygį, taip pat numatytą reikšmingumo lygį, aprašas.	

Nuorodos į BNR, KDR ir Finansinio reglamento straipsnius	PAGRINDINIAI REIKALAVIMAI (PR) IR VERTINIMO KRITERIJAI (VK)	VERTINIMO KATEGORIJS ⁶
	<p>16.2. Veiksmų auditas atliekamas vadovaujantis tarptautiniu mastu pripažintais audito standartais ir audito strategija.</p> <p>16.3. Veiksmų auditas atliekamas remiantis audito seką sudarančiais patvirtinamaisiais dokumentais ir per jį patikrinama, ar Komisijai deklaruotos išlaidos yra teisėtos ir tvarkingos, įskaitant bent KDR 27 straipsnyje nurodytus aspektus, t. y.: [Žr. likusį tekstą šių gairių I priede.]</p> <p>16.4. Jeigu taikytina, veiksmų auditas apima veiksmo fizinio įgyvendinimo patikrinimą vietoje.</p> <p>16.5. Atliekant veiksmų auditą, patikrinamas tvirtinančiosios institucijos apskaitos sistemoje užregistruotų atitinkamų išlaidų tikslumas ir išsamumas, taip pat audito seka sutikrinama visuose lygiuose.</p> <p>16.6. Visų pirma visi veiksmų audito etapai turėtų būti tinkamai įforminami darbo dokumentais (įskaitant patikros lapus), kuriais patvirtinama, kad atliktas konkretus audito darbas, parengtos audito ataskaitos ir padarytos tokio darbo išvados.</p> <p>16.7. Kaip reikalaujama pagal KDR 27 straipsnio 5 dalies nuostatas, jeigu nustatytos problemos yra sisteminio pobūdžio, todėl kelia riziką kitiems pagal veiksmų programą vykdomiems veiksams, audito institucija užtikrina, kad, siekiant nustatyti tokių problemų mastą, būtų atliekamas išsamesnis tyrimas, įskaitant, jeigu reikia, papildomą auditą, ir rekomenduoja reikiamus taisomuosius veiksmus.</p> <p>16.8. Įdiegtos veiksmingos po veiksmų audito pateikiamų rekomendacijų ir taisomųjų veiksmų įgyvendinimo stebėsenos procedūros.</p>	
BNR 127 straipsnio 7 dalis, KDR 29 straipsnis ir Finansinio reglamento 59 straipsnio 5 dalies a ir b punktai	17 PR. Tinkamas sąskaitų auditas	
VK	<p>17.1. Sąskaitų auditus audito institucija atlieka pagal Komisijos deleguotojo reglamento (ES) Nr. 480/2014 29 straipsnio nuostatas (taip pat plg. Komisijos gaires dėl sąskaitų audito) ir pagal programos audito strategiją, daugiausia dėmesio skirdama tvirtinančiajai institucijai taikytinų pagrindinių reikalavimų vertinimui.</p> <p>17.2. Kad rengiant audito nuomonę būtų galima padaryti išvadą, jog sąskaitose informacija pateikiama teisingai ir sąžiningai, audito institucija patikrina, ar visi elementai, kurių reikalaujama pagal BNR 137 straipsnį, yra tinkamai įtraukti į sąskaitas ir atitinka visų atitinkamų institucijų ar subjektų ir paramos gavėjų saugomus patvirtinamuosius apskaitos duomenis. Audito institucija, remdamasi tvirtinančiosios institucijos jai pateiktinomis sąskaitomis, tikrina, ar: [Žr. likusį tekstą šių gairių I priede.]</p> <p>17.3. Atliekant sąskaitų auditą, vadovaujamas tarptautiniu mastu pripažintais audito standartais. Visų pirma visi sąskaitų audito etapai turėtų būti tinkamai įforminami darbo dokumentais (įskaitant patikros lapus), kuriais patvirtinama, kad atliktas konkretus audito darbas (sistemų auditas, veiksmų auditas ir galutiniai papildomi tvirtinančiosios institucijos audito institucijai pateiktų sąskaitų patikrinimai), parengtos audito ataskaitos ir padarytos tokio darbo išvados.</p> <p>17.4. Audito institucijos lygmeniu įdiegtos veiksmingos audito procedūros, skirtos po sąskaitų audito pateikiamų rekomendacijų ir siūlomų taisomųjų priemonių įgyvendinimui stebėti, taip pat užtikrinti, kad būtų tiksliai atspindimos sąskaitose (atsižvelgiant į veiksmų audito rezultatus) atliktos finansinės pataisos.</p>	
BNR 127 straipsnio 5 dalis ir Finansinio reglamento 59 straipsnio 5 dalies b punktas	18 PR. Tinkamos patikimos audito nuomonės teikimo ir metinės kontrolės ataskaitos rengimo procedūros	
VK	<p>18.1. Audito institucijoje įdiegtos procedūros, kuriomis užtikrinama, kad metinė kontrolės ataskaita ir audito nuomonė būtų patikimos, jose būtų teisingai pateiktos sistemų, veiksmų ir sąskaitų audito išvados ir jos būtų parengtos pagal atitinkamame Komisijos įgyvendinimo reglamente nustatytus modelius (taip pat plg. Komisijos gaires dėl metinės kontrolės ataskaitos ir audito nuomonės rengimo).</p> <p>18.2. Audito institucijoje įdiegtos procedūros, kuriomis užtikrinama, kad metinė kontrolės ataskaita ir audito nuomonė Komisijai būtų pateiktos iki Finansinio reglamento 59 straipsnio 5 dalies b punkte nustatyto termino.</p> <p>18.3. Apie visas nustatytas klaidas tinkamai pranešama ir jos taisomos atsižvelgiant į klaidų dažnį ir audito nuomonę.</p> <p>18.4. Jeigu numatomas bendras klaidų dažnis yra didesnis už reikšmingumo lygį, audito institucija analizuoja jo poveikį ir teikia rekomendacijas siekdama užtikrinti, kad priimtina likutiniam bendram klaidų dažniui pasiekti būtų imtasi taisomųjų veiksmų.</p> <p>18.5. Metinė kontrolės ataskaita ir audito nuomonė turėtų būti rengiamos dėl visų su atitinkamų valstybių narių programų, įgyvendinamų pagal Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslą įgyvendinamomis programomis susijusių valstybių narių.</p>	

Parengė
Patikrino

Data:
Data:

III PRIEDAS. BENDRA IŠVADA DĖL VALDYMO IR KONTROLĖS SISTEMOS

Valstybės narės institucija	Vertinimas pagal instituciją (1–4 kategorijos)	Esami riziką mažinantys veiksniai ir (arba) kompensuojamosios kontrolės priemonės, turinčios tiesioginės įtakos sistemos vertinimui	Likutinė pažeidimų rizika⁸	Bendra išvada dėl valdymo ir kontrolės sistemos (1–4 kategorijos)
Vadovaujančioji institucija				
Tvirtinančioji institucija				
Audito institucija				
Parengė Data: Patikrino Data:				

⁸ Labai maža, maža, vidutinė, didelė

IV PRIEDAS. LENTELĖ, KURIOJE PAGRINDINIAI REIKALAVIMAI SUSIETI SU PASKYRIMO KRITERIJAI

<i>Institucija</i>	<i>PR ir VK</i>	<i>Susiję paskyrimo kriterijai (BNR XIII priedas)</i>
VI	1 PR	
VI	1.1.	1.i ir (arba) 1.ii
VI	1.2.	1.iv
VI	1.3.	1.i
VI	1.4.	1.ii ir (arba) 3.A.
VI	1.5.	1.ii
VI	1.6.	
VI	2 PR	
VI	2.1.	3.A.i
VI	2.2.	3.A.i
VI	2.3.	3.A.i
VI	2.4.	3.A.i
VI	2.5.	3.A.i
VI	3 PR	
VI	3.1.	3.A.v ir (arba) 3.A.ix
VI	3.2.	3.A.ix
VI	3.3.	3.A.ix
VI	4 PR	
VI	4.1.	3.A.ii ir iii
VI	4.2.	3.A.ii
VI	4,3.	3.A.i ir (arba) 3.A.ii ir (arba) 3.A.iii ir (arba) 3.A.v
VI	4.4.	3.A.ii ir (arba) 3.A.vii
VI	4,5.	3.A.ii ir (arba) 3.B.iv ir (arba) 4.B.
VI	5 PR	
VI	5.1.	3.A.iv ir (arba) 3.A.vii
VI	5.2.	3.A.iv ir (arba) 3.A.vii
VI	5.3.	3.A.vii
VI	6 PR	
VI	6.1.	3.A.iv ir 4.A.i ir (arba) ii
VI	6.2.	3.A.iv ir vii ir 4.A.i ir (arba) ii
VI	6.3.	3.A.iv
VI	7 PR	
VI	7.1.	3.A.vi
VI	7.2.	3.A.vi
VI	7.3.	3.A.vi
VI	7.4.	3.A.vi
VI	7.5.	3.A.vi

<i>Institucija</i>	<i>PR ir VK</i>	<i>Susiję paskyrimo kriterijai (BNR XIII priedas)</i>
VI	7.6.	3.A.vi
VI	7.7.	3.A.vi
VI	8 PR	
VI	8.1.	3.A.viii
VI	8.2.	3.A.viii
VI	8.3.	3.A.viii
VI	8.4.	3.A.viii
TVI	9 PR	
TVI	9.1.	1.i ir (arba) 1.ii
TVI	9.2.	1.iv
TVI	9.3.	1.i
TVI	9.4.	1.ii ir (arba) 3.B.
TVI	9.5.	1.ii
TVI	9.6.	
TVI	10 PR	
TVI	10.1.	3.B.iv ir (arba) 4.B.
TVI	10.2.	1.ii ir (arba) 3 ir (arba) B.i
TVI	11 PR	
TVI	11.1.	3.B.iii
TVI	11.2.	3.B.iii
TVI	11.3.	3.B.iii
TVI	12 PR	
	12.1.	3.B.iii
	12.2.	3.B.iii
TVI	13 PR	
TVI	13.1.	3.B.ii
TVI	13.2.	3.B.i ir (arba) 3.B.ii
TVI	13.3.	3.B.ii
TVI	13.4.	3.B.ii
TVI	13.5.	3.B.ii
AI	14 PR	netaikoma
AI	15 PR	netaikoma
AI	16 PR	netaikoma
AI	17 PR	netaikoma
AI	18 PR	netaikoma